

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

24 (401), 14—20 червня 2007

Фото Олександра Литвиненка

Найвідоміші хорові й музичні колективи виконували твори Артемія Веделя на III Міжнародному святі української духовної музики на честь 240-річчя від дня народження композитора.

Читайте на с. 13

НАПЕРЕКІР УСІМ ФОБІЯМ І СПОКУСАМ...

Уляна ГЛІБЧУК

Коли за віком +35, рухатися важко. Власне, ця шалена спека допомогла мені пережити цікаву істину: крайнощі схожі у своїй суті. І мороз, і спека можуть мати спільну точку дотику. Точку, з якої народжується відчуття клаустрофобії. Весь світ видається кущем і загрозливим. Нема там затишку бідній людині... Сидить собі в темній коробочці, а головне — думки її скуті, уява в полоні... Неволья.

Травень, який щойно промайнув, мені не пахнув... Через ту ж таки спеку, мабуть. Я з жалем ховала обличчя в бузок, а він мовчав... І коли вибухнула акація, жасмин, чайна троянда... Досить! Досить цієї вакханалії цвіту. Травень розійшовся у своїй плодovitості... Він вибухав візуально, але пахуча суть його лишалася мізерною. Може, я втратила здатність розрізняти запахи? Не знаю... Тобто знаю, що не так. Вочевидь, спека пришпорила час. Маточки і тичинки радісно зараювали і дали поштовх недосконалості... Порозквітали якісь анемічні суцвіття, які пахли не більше, ніж голландські троянди в переході. Бо не можна використовувати час, не можна його пришпорювати, не можна змагатися... Він цього не любить. У переддень червня мої ніздрі вловили чарівний шлейф запаху, так ніби поруч розбрунькувалася кондитерська з вишуканими тістечками, медівниками і липовим чаєм... Але не ромові бабки і не липовий мед у липовім чаю так розпахніли на всю вулицю. То липа розцвіла ще навесні, у переддень літа... Червень вкрав липу в липня... Сумно і страшно, панове, сумно і страшно. Може, тому, що людина за своєю природою консервативна. Вслід за Іванком із "Тіней забутих предків" захотілось раптом вигойкувати журливо: "Де моя липа, де моя липа?"

А потім у небесах щось тріснуло, і спека, яка обкладала людей хворобливою ва-

тою, зашипіла й втонула у зливі. Гарно? Хто ж не любить стихії... Ось тільки, знаєте, місто не толерує стрімких перемін. Закуте в асфальт, з іржавими комунікаціями, воно миттєво захлинулося в брудних потоках. "Беушні" консерви, на кшталт жигулів чи плоскодонних старезних мерсів, завмерли по шию у воді під мостом на Лівобережній. Новенькі іномарки корчили з себе амфібій. У такі наповнені стихією хвилини здається, що трапиться щось страшне. То фобії оточують стражденню уяву. І пригадуються гріхи, що їх вчинили людиці проти свого міста. Повирубували тополі та акації на берегах, і сьогодні все це стримить свіжими пенями в очікуванні свисту товстого гаманця. "Побачите, все узбережжя Дніпра візьмуть у бетон, і повирастають довкола хмарочоси...", — сказав мій сусід, фоторепортер. Він начебто реаліст, але останнім часом мені щось важко відчутти різницю між реалізмом і песимізмом... Ну що ж, нехай, повирастають, то й повирастають. Значить, заслужило панство саме такого ландшафту. Пан-сс-тво... Аж самій стало смішно. Для чого їм акації, якщо вони панство? Якщо їм і близько не пхенькне думка, що після свого розгуляйного "пінкніа" треба прибрати пляшки, пластиковий посуд і витиснуті тюбики кетчупу... Словом, вони варті одне одного: і ті злидарі, що загиджують власний простір, і ті товстосумні кенгуру, що викроюють його під своє вузькоколобе чуття краси. Крайнощі схожі у своїй суті? Не тишусь, що цю істину мені довелося пережити.

Може, я б і зажурилася, якби не знайомство з однією цікавою і діяльною людиною. Ректор Харківської академії дизайну й мистецтв Віктор Даниленко на перспективи нашої держави дивиться з оптимізмом. Особливо на її предметний простір. Навіть книжку написав. "Майбутнє європейського дизайну: Чехія, Поль-

ща, Україна". Автор вважає, що ми зараз перебуваємо в такій зручній точці, з якої легко відштовхнутися і зробити непоганий ривок, на кшталт японського дива... Можливо, тому, що нам нічого втрачати: або "рвонутися", або згинуть? Це вже моя підпільно песимістична (чи реалістична?) думка бренькнула... А Віктор Даниленко вважає, що власне ми і є тим прикладом європейськості... "Франція, Великобританія — це вже втомлені країни, давно втомлені. Блукаючи їхніми столицями, ти відчуваш себе радше в горнилі Вавилону, ніж у Європі. У нас є шанс не повторити їхніх помилок..." Пан ректор не раз у своїй книжці використовував багатозначне слово "прибульці". Окупанти, голодні з інших континентів... Оглядаючись на живий приклад західного світу, від них ще якийсь кордони прикриємо, але що робити з власними прибульцями? З тими, що не мають відчуття власного дому, з тими, що шурхотіли "наперстками" біля Центрального ринку в Харкові, а згодом вибилися у перші секретарі не менш одіозного мера... З тими, що можуть посеред дитячого майданчика звести хмарочос, а на Михайлівській площі, поміж старовинних будинків, щось пластиково скляне і неприродне... "Що з цими? — перепитав мій візаві. — А вже нічого. Їхній поїзд давно пішов, так само як і наших дизайнерів, яким сьогодні 60, 50 і навіть 40. Вважаючи себе сучасними, вони здатні лише на сумлінне копіювання західного зразка. А своє, оригінальне, "мейд ін Юкрейн", може створити тільки молодість. Та, що тепер на студентській лаві..."

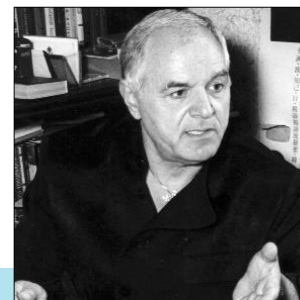
О студенти, якби ви знали, яка глобальна відповідальність нависла над вами... У ваших руках наше майбутнє: і Дніпро, і кручі, і Майдан Незалежності, і Михайлівська площа... Вчіться, студенти, вчіться сумлінно... Наперекір усім фобіям і спокусам...

КОЗАЦЬКЕ СВЯТО В БАТУРИНІ

4

ПРОДОВЖЕННЯ РОМАНУ Ю. ІЛЛЕНКА

8—9

ПРОЕКТИ АНАТОЛІЯ ГАЙДАМАКИ

11

ГОЛОСИ СПІВОЧОГО ПОЛЯ

14

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106

“УКРАЇНА ХОЧЕ БАЧИТИ РОБОТУ СНД БІЛЬШ СИСТЕМНОУ”

— наголосив Президент України В. Ющенко в Санкт-Петербурзі після завершення неформальної зустрічі 10 червня Глав держав-учасниць СНД і нагадав, що Україна внесла свої пропозиції до проекту Концепції подальшого розвитку Співдружності, а це серйозний пакет, який, по суті, є альтернативним варіантом.

За словами В. Ющенка, під час зустрічі було домовлено, що кожен рік співробітництво в рамках СНД присвячуватиметься одному питанню, зокрема наступні 12 місяців будуть присвячені питанням міграції людей та уніфікації законодавства у цій сфері.

На черзі питання гарантій громадян у сфері пенсійного забезпечення, — можливість отримання пенсій в усіх країнах СНД, а також

уніфікація соціальних стандартів, зокрема, стосовно учасників Великої Вітчизняної війни.

ДВОСТОРОННЯ ЗУСТРІЧ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

У Санкт-Петербурзі відбулася двостороння зустріч Президента України Віктора Ющенка та Президента Російської Федерації Володимира Путіна. Сторони обговорили низку актуальних питань двосторонніх відносин. Насамперед щодо підписання Плану дій “Україна-Росія” на 2007—2008 роки, розробку якого завершено, і секретарі РНБО України й Росії парафували його. Глави Української й Російської держав домовилися, що МЗС двох країн отримають доручення щодо підготовки другого засідання комісії на серпень 2007 року, на якому вони готові підписати План дій.

Окремою темою були питання “резонансного характеру”, зокрема, щодо обмеження переміщення окремих осіб територіями України та Росії. В. Ющенко та В. Путін вирішили створити робочу групу, яка протягом одного-двох тижнів проведе взаємні консультації за існуючими списками щодо обмеження перебування громадян України на території Росії і громадян РФ — в Україні. За словами В. Ющенка, робоча група має визначити чіткі принципи прийняття відповідних рішень обома сторонами і максимально зменшити подібні випадки. Сторони також обговорили тему делімітації та демаркації українсько-російського кордону. У вирішенні цих питань є “значний прогрес”, відзначив наш Президент.

Порушувалося й питання врегулювання Придністровського конфлікту.

Із сайту Президента України

ПРЕЗИДЕНТ ВІКТОР ЮЩЕНКО ЗУСТРІВСЯ З ГЕНЕРАЛЬНИМ ПРОКУРОРОМ ОЛЕКСАНДРОМ МЕДВЕДЬКОМ

На початку розмови, яка відбулася 11 червня, Глава держави зазначив: Генеральна прокуратура України у своїй діяльності має залишатися поза політикою.

Після підписання Указу В.

Ющенка про призначення керівника цього відомства, О. Медведько залишається єдиним легітимним Генеральним прокурором, хоч би які політичні розмови навколо цієї теми сьогодні велися.

У ході зустрічі Глава держави наголосив, що наполягає на якнайшвидшому розкритті низки резонансних справ, якими займається Генеральна прокуратура.

Із сайту Президента України

ПОЗИЦІЯ БЛОКУ ЮЛІЇ ТИМОШЕНКО ЩОДО МАЙБУТНІХ ВИБОРІВ

Заяви про невмирущість Верховної Ради V скликання, які щодня лунають з уст колишніх членів демократичних фракцій, свідчать не лише про кризу парламентаризму в Україні, а й змушують турбуватися про стан здоров’я новонавернених adeptів коаліції.

М. Замковенко і О. Ковтуненко заявили про (увага!) відновлення діяльності фракції Блоку Юлії Тимошенко у Верховній Раді України. Окрім того, за їхніми “оперативними даними”, 30 колишніх депутатів БЮТ начебто відкликають свої заяви про вихід із фракції та повертаються до тяжкої, але благородної праці на законодавчій ниві.

Нагадуємо новобранцям із клану Януковича, що, відповідно до рішення міжпартійного з’їзду БЮТ від 2 червня цього року, встановлено факт виходу депутатів-зрадників з фракції Блоку, отже, вони втратили мандати.

...Блок Юлії Тимошенко є іменним. З кожними виборами його підтримує дедалі більше людей. І це — найбільша ознака відповідальності політики нашої політичної сили, яка ніколи не визнавала зради способом політичного життя.

...Ковтуненки і поліщуки можуть мати особисті гарантії від Януковича, можуть балотуватися

до парламенту за списками Партії регіонів, а можуть і далі зраджувати, мандруючи від табору до табору в пошуках легкої фінансової поживи. Але абсолютно точно: ці люди ніколи більше не стануть під знамена Блоку Юлії Тимошенко. Зраду буде подолано!

Народні депутати України: Зубов В., Королевська Н., Писаренко В., Суслов Є., Таран-Терен В., Чепинога В., Чудновський В., Шевченко А., Яворівський В.

Народний депутат Й. Вінський, який улітку минулого року вийшов із фракції Соціалістичної партії після зради О. Мороза, запропонував три способи, якими можна ліквідувати його депутатський мандат. “Перший спосіб — найпростіший із законодавчого погляду, адже достатньо прийняти закон про імперативний мандат і всі, хто вийшов зі своїх партійних фракцій, автоматично покладуть депутатський значок”. Другий спосіб складніший — СПУ може, за прикладом БЮТ та “Нашої України”, провести з’їзд, обнулити список і написати всією фракцією заяви про складення повноважень. Третій спосіб залежить лише від однієї людини. Й. Вінський пообіцяв негайно скласти свій депутатський мандат і

більше ніколи не балотуватися до Верховної Ради, якщо так само вчинить його колишній однопартієць О. Мороз. “Заради очищення української політики від зради я не вагатимусь ні на мить”, — запевняє Вінський.

“З кожними виборами, з кожної зміною влади в Україні змінюється й стратегія її розвитку. Фактично сьогодні вже триває передвиборна кампанія, і політики знову переймаються переважно проблемами, які партії скільки відсотків наберуть на виборах, хто з ким блокуватиметься та які посади отримає. Якщо партії не змінять логіки своїх дій, то майбутня виборча кампанія стане виключно кампанією протистояння і конфлікту політичних сил”, — вважає один із лідерів БЮТ М. Томенко. На його переконання, найважливішим сьогодні є визначення шляху, яким Україна рухатиметься після виборів. На жаль, відзначає М. Томенко, поза увагою політиків залишається дискусія про те, якими будуть пріоритети законодавчої діяльності наступного складу парламенту та основні державні програми майбутнього уряду. “Дивує, що в Україні стає модним визначати стратегічні проекти для нашої держави без участі українців,

“Совість перевіряє розум на здоровий глузд, а розум бере консультації у совісті”.

ЗАЯВА

Офіційна Москва вже вкотре явила світові свою непривабливу сутність, заборонивши 5 червня 2007 року в’їзд на територію Російської Федерації відомому українському письменнику, лауреату Державної премії України імені Т. Г. Шевченка, академіку і водночас раднику Президента України, Голові Національної ради з питань культури та духовності при Президенті України, Голові Комісії з питань громадянства при Президенті України Миколі Жулинському.

При цьому офіційна Москва вустами свого посла в Україні В. Чорномірдіна та інших посадових осіб і ЗМІ намагається переконати громадськість, нібито це крок у відповідь: мовляв, за кілька годин перед тим українська сторона не пустила на свою територію лідера так званого міжнародного євразійського руху Олександра Дугіна.

Ми категорично відкидаємо такі паралелі, оскільки, на відміну від деяких громадян Росії, яким заборонено в’їзд в Україну, Микола Жулинський ніколи публічно не піддавав сумніву державний суверенітет і територіальну цілісність сусідньої країни.

Ми припускаємо, що наш колега став жертвою свідомої провокації ще й тому, що є радником Президента України. І нарешті особливо цинічною ситуація є з огляду на те, що Микола Жулинський прилетів до Санкт-Петербурга разом із сім’єю, щоб відвідати могилу брата дружини. Нагадаємо: нещодавно українські власті дозволили в’їзд сумнозвісному Глібу Павловському, коли той побажав відвідати хворого батька.

Не можна виключати й того, що провокація щодо Миколи Жулинського має далекосяжну мету: спонукати українську сторону піти на такий собі “нульовий варіант”, взаємно відмовившись від практики заборони в’їзду. Це було б дуже небезпечно особливо зараз, напередодні виборів до Верховної Ради України.

З досвіду президентських виборів 2004 року добре усвідомлюємо: кордони України мають бути надійно захищені від імперських політтехнологів, які й досі багатіють думкою про історичний реванш.

Секретаріат Національної спілки письменників України

КСЕНІЯ ЛЯПІНА: ЗАЧИТУЮЧИ ЗАЯВИ, МОРОЗ ВИЗНАВ ЛЕГІТИМНІСТЬ НАШИХ З’ЇЗДІВ

Народний депутат V скликання Ксенія Ляпіна (“Наша Україна”) називає “черговим знуцанням” засідання Верховної Ради 12 червня, на якому спікер Мороз зачитав 51 заяву опозиціонерів про складення депутатських повноважень.

К. Ляпіна також заперечила тезу, що на місце звільнених депутатів можуть пройти кандидати з їхніх списків.

За її словами, самим фактом зачитування заяв Мороз визнав легітимність опозиційних з’їздів. При цьому Ляпіна нагадала, що крім позбавлення повноважень депутатів, з’їзди ухвалили рішення про обнулення списків.

З сайту БЮТ

ОЛЕКСАНДР ТУРЧИНОВ: СКЛАДАННЯ ДЕПУТАТАМИ СВОЇХ МАНДАТІВ НЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ШОУ, ЯКЕ ВЛАШТОВУЄ МОРОЗ

Складання депутатами своїх мандатів “не залежить від шоу, яке влаштовує пан Мороз ...не залежить від того, оголошує він ці заяви на засіданнях Верховної Ради чи не оголошує”. Про це 12 червня в інтерв’ю журналістам заявив Олександр Турчинов.

І пояснив, що відповідно до 81 статті Конституції, мандат депутата припиняється у випадку, коли він свідомо пише заяву про вихід з фракції, в момент прийняття відповідного рішення з’їздом.

“Саме вищий орган, відповідно до якого він балотувався в народні депутати, має право приймати рішення щодо припинення його повноважень”, — наголосив Турчинов.

● ХРОНОГРАФ

ПРОЩАВАЙ, ЦЕНЗУРО!

Рубрику веде
Юрій ШАПОВАЛ,
доктор історичних наук,
професор

У червні 1990 року в СРСР стала історична подія: було прийнято закон про пресу і засоби масової інформації, що відмінив цензуру. За прийняттям у СРСР визначенням (воно зафіксоване, зокрема, 1978 року в одному з томів “Большой советской энциклопедии”), цензура означала контроль офіційної (світської чи духовної) влади за змістом, випуском у світ і розповсюдженням друкованої продукції, змістом (виконанням, показом) п’єс та інших сценічних творів, кіно-, фототворів, творів образотворчого мистецтва, радіо- і телепередач, а інколи й приватного листування з метою перешкодити розповсюдженню ідей та відомостей, що кваліфікуються як небажані або шкідливі.

Система більшовицької цензури була породжена прагненням влади мати монополію на істину. Тепер час сказати про добре

відомий багатьом інтелектуалам колишнього СРСР Головліт — Головне управління у справах літератури і видавництва. Його було створено як орган Наркомату освіти декретом Ради Народних Комісарів від 6 червня 1922 року. Невдовзі такі самі Головліти виникли в тодішніх республіках. Тоді ж, у 1922-му, з’явилися спецфонди у бібліотеках, призначені для зберігання “ворожих” або ідейно “шкідливих” видань.

Ціла армія цензорів аналізувала, які саме видання мали потрапити до “спецфондів”. Основний документ, яким керувався Головліт, — “Перелік відомостей, заборонених до опублікування у відкритій пресі”. Згідно з постановою ЦК КПСС № 177/77 від 7 березня 1961 року, на органи цензури було покладено ще й здійснення таємного контролю за інформацією, що передавалася іноземними кореспон-

дентами за кордон. Офіційно це було мотивовано необхідністю одержання відомостей для організації контрпропаганди. З цією метою спецслужбу Головліту СРСР підключили до ліній зв’язку низки іноземних кореспондентів.

Важливу роль відігравали проскрипційні списки видань, що їх готував Головліт. Так, 15 грудня 1934 року з’явилися “Зведені списки літератури, що підлягає вилученню з продажу, бібліотек та учбових закладів”. У списках фіксували автора, назву, видавництво, рік видання й мову. Однак уже перші партійні книжки, що підлягали забороні, були настільки великі, що в рубриці “Назва” з’явилися записи, які спрощували роботу: “Всі твори, за всі роки, всіма мовами”.

Після війни з нацистською Німеччиною у Головліту з’являється новий аспект діяльності — опрацювання трофейної літератури.

Лише у грудні 1988 року Ідеологічний відділ ЦК КПСС надіслав секретного листа з рекомендацією перереглянути список книжок, що “підлягають вилученню з бібліотек та книготорговельної мережі”, і список осіб, “твори яких підлягають вилученню”. Саме після цього в СРСР доступними стали заборонені твори багатьох літературів і науковців.

А в січні 1990-го з’являється поворотний в історії комуністичної цензури наказ про повернення із спецфондів до загальних фондів бібліотек усіх видань, які підлягали виключенню з бібліотек і книготорговельної мережі за списками і наказами Головліту УССР. Цей наказ можна вважати епітафією комуністичній цензурі в Україні. Найцікавіше те, що її на писав для себе сам Головліт УССР.

Що ж, епітафією належить завершувати. Не порушувати традиції.

“Який це благословенний народ!
Який він численний!
Як ревно він береже православну віру!”

● МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ З ВОЛОДИМИРОМ ЯВОРІВСЬКИМ

Продовження.
Початок у ч. 15, 16, 18, 20, 21, 23.

Розумію, братове українці, що завинив перед вами, не оприлюднюючи на Національному радіо понад місяць тисячі ваших листів до мене. Прошу вибачити мені цю відсутність безпосереднього контакту з вами. Ваші листи я читав, вони тішили мене або еретували, мені притомно хотілося дискутувати з вами чи солідаризуватися, думати колегіально і продукувати нові ідеї для України.

Однаке я мусив виконати прекрасну повинність — донести до вас документальну правду про Україну та українців середини XVII століття. Правду не мою, а задокументовану благочинним арабом із Сирії, сином антиохійського православного патріарха Макарія Третього — Павла Халебського, який зі своїм батьком відвідав нашу Батьківщину через півроку після завершення славетної сторінки нашої історії — національно-визвольного повстання українського національного духу, що завершилося несподіваним і алогічним ганебством Переяславської ради.

На ній, як виявилось зараз, ніяка угода не приймалася, по суті, це був невеличкий мітинг, на якому зачитали рішення Земського Собору та царя Московії про те, що вони “беруть гетьмана Богдана Хмельницького, Військо Запорозьке та всі землі Малої Росії у підданство Московського государя”. До того ж митрополит Київський Сильвестр Косів не лише не благословив (тоді це було обов’язковим!) цю угоду, а й разом із українським духовенством відмовився присягати цареві московитів. Коли присутні заминали від царського боярина, московита Бутурліна поклястися на Євангелії на вірність, він одрізав тут-таки, на майдані: “Цар своїм холопам не присягає!”

З українського ж боку цареві московитів присягнули з усіх присутніх лише близько трьох сотень козаків, серед яких полковники Василь та Іван Золотаренки — брати третьої дружини Богдана Ганни, полковник Іван Нечай — зять Богдана, ще один зять Богдана полковник Данило Виговський, полковник, майбутній наказовий гетьман Лівобережжя Яким Сомко, сестра якого була першою дружиною Хмельницького. Згодом майже усі ці, сказати б, “любі друзі” гетьмана розпочнуть ганебну війну “за булаву”, вислужуватимуться перед московитськими царями і доведуть Україну до Великої Руїни й занепаду.

Нагадаю, що справжні лицарі, які уславили свої імена в жорстоких битвах, для яких Україна, Господь і Воля були найвищим сенсом життя, рішуче виступили проти союзу з Московією, не кажучи вже про шулерське “возз’єднання”. Це легендарний заступник гетьмана, ватаг усього козацького війська Іван Сірко. Його протест був яскравим і оригінальним — він склав із себе повноваження заступника гетьмана і повів свій полк на Запоріжжя. А чого вартий протест козака, який за життя став народним героєм, живою легендою, — Івана Богуна. До речі, після цього польська верхівка пропонувала Богуну перейти на бік ляхів, щоб разом перемогти Богдана, і Богун стане гетьманом України. Навіть маючи

“тяжке серце” на Хмельницького за Переяслав, Іван Богун категорично відмовився. На самому початку переговорів із Станіславом Потоцьким. Оце козацька мораль і совість!

У цьому ж ряду й одважний Йосип Глух, а також ватажки зі своїми полками: мій земляк із М’ясківки — брацлавський полковник Михайло Зеленський, уманський полковник Семен Оргіянєнко, кропивенський полковник Фелон Джеджалій та багато інших. Довго не приймали присяги запорозькі козаки на Січі.

І звідки було знати Павлові Халебському, що через три дні після Переяславської ради в своєму Універсалі Хмельницький уже найменує себе “гетьманом з Військом його царської величності (виділення моє — В. Я.) запорозьким”. А ще через місяць в офіційному документі Богдан назве царя московитів Олексія так: “Божою милістю великий государ, цар і великий князь Олексій Михайлович всея Великої і Малої Русі самодержець (виділення моє — В. Я.)...”

Ми вже були Україною в свідомості українців, у свідомості наших сусідів, в усіх світових хроніках. У щоденниках Павла Халебського — ми були країною, землею козаків. Поняття “малої” та “білої” Русі лише починали штучно нав’язувати

аршою челяддю взяли звичайного примітивного хабара від московських пошуків: 120 соболіних шкур і 200 золотих монет. І нашу церкву — на вікі! — було кинуто на поталу. Так їй помстилися за відмову приймати присягу на вірність Московії.

У нас забирали нашу науку й культуру, нашу церкву і нашу мову, а згодом і всю нашу історію й навіть нашу давню назву Русь. Тривалий час світ не визнавав за москowitzами цієї назви, на її впровадження у дипломатичних документах Петро виділяв з казни великі кошти. Однак навіть за Катерини II не було офіційної національності “русскій”. Така національність, замість нашого, проукраїнського “руський” з’явилася лише наприкінці XVIII століття. І ми відразу

ПИСАРІ ТА ХРОНІКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЖИТТЯ

нам і білорусам з іще кволої, етнічно не зовсім сформованої, проте хворобливо амбітної Московії. То чому ж наш справді славетний і патріотичний (згадайте, як описує його араб Павло Халебський) Богдан — легендарний козацький ватажок, воїн, волелюбець, дозволив собі так примітивно лестити, принижувати себе і свій народ, перед царем московитів? З яких “стратегічних” міркувань погодитися на те, що Олексій є “самодержець”, а Україна — “Малоросією”? Всього через місяць після Переяслава!.. Я пояснень не маю.

А тим часом, без офіційного дозволу Богдана чотири воеводи з московитським військом увійшли й розквартирувалися в Києві, Чернігові, Ніжині, Переяславі. Так починалася окупація України.

Чесний і присягливий історик Олена Апанович, твори якої тривалий час перебували під радянською забороною, окреслила тодішню ситуацію так. “Богдан Хмельницький зробив велику помилку, уклавши договір з царем. Згодом він усвідомив це й захотів визволитися від Москви, відмовитися від договору, але не встиг. Однак, мабуть, і в найстрашнішому сні не міг би він передбачити, в яку безодню нещастя, біди, страждань, наруги, рабського поневолення, етноциду був кинутий на довгі століття український народ через цей договір...”

Наступна агресія московитів — ліквідація самостійної, автокефальної Української Церкви. Не Антиохійський, а саме Константинопольський патріарх з його патрі-

“розбагатіли” на “старшого брата”, значно... молодшого за нас.

Дуже цікаву деталь наводить український історик, сучасник і друг Тараса Шевченка Микола Костомаров: українці, виявляється, дуже переживали, “що москалі стануть примушувати їх засвоювати московські звичаї, заборонять носити чоботи і черевики, примусять взувати лапті”.

По смерті Богдана номінальним гетьманом вважався його син Юрась Хмельницький, хоч Генеральна Рада козацької старшини вручила булаву Іванові Виговському, який мав антимосковські настрої. Так-от, Юрася силоміць вивезли до Москви, і він пізніше згадавав: “Два тижні мене тримали в’язнем у Москві; зі мною що хотіли, те й робили, я не мав до кого звернутися по допомогу.” Оце ставлення до сина свого союзника і до нового гетьмана. Всього через п’ять років після Переяслава...

Павло Халебський відразу після України відвідав сусідню Московію. І разом із батьком зробив разючий і дуже важливий для українців порівняльний висновок. Ось він:

“...Упродовж цих двох років у Московії замок висів на наших серцях, а розум до крайнощів пригнічено й скуто, бо в цій країні ніхто не може відчувати себе хоча б трохи вільним і задоволеним, крім хіба що корінних обивателів, а всяк, як-от ми, хоч би він став володарем цієї країни, ніколи не перестане ніяковіти духом і тривожитися серцем. Навпаки, країна козаків була для нас немовби нашою, рідною

землею, а її мешканці стали для нас добрими приятелями та людьми, як ми самі...”

Блаженні очі наші за те, що вони бачили, блаженні вуха наші за те, що вони чули, блаженні серця наші за пережиті нами радості і захват у країні козаків!”

І хіба міг здогадуватися Павло Халебський, який навчав гостинний, високоосвічений, колективістський, глибоко віруючий український народ улітку 1654 року, що через три роки, в Андрусівську угоду цар Московії Олексій внесе положення про розсічення України по Дніпру на дві держави (польську та московську), а також вимогу спалити всі українськомовні книжки, “не сходніє с книгами московськими!”, стратити українських авторів та друкарів і надалі

верхівку, яка фактично залишалася при владі “під крилом” хитрого Леоніда Першого, а згодом і компартійного “преферансиста” Леоніда Другого. Я вже не кажу, що в пресі ця тема була ніби самозаборонена, хоч ще тривав ярмарок свободи, хоч ще слова після скасування осоружної комуністичної цензури.

Отже, “з гори” ніхто цю тему не забороняв. У першій половині дев’яностих ще спрацьовувала журналістська і політична етика та мораль: кожен інтуїтивно розумів, що балаки про це могли нашкодити молодій державі й кожному її жителю. Всі говорили про унітарність, що мала бути зафіксована в новій Конституції, як і єдина державна мова. Навіть Кучма відмовився від свого виборчого постулату про двомовність.

І якими ж треба бути політичними гендлерами, до якого ступеня хворобливого, клінічного егоїзму треба було опуститися псевдоукраїнським псевдополітикам, щоб різати Україну по старих, що ледь зажили, ранах? Ще можна бодай спробувати зрозуміти антиукраїнську поведінку симоненківців і вітренківців, але як могли розігравати вже “відкинуту у відбій” карту ідеології регіоналізму — це поза будь-якою логікою. Ніщо і ніколи не витре з моєї пам’яті наркоманно-фосфоричні очі учасників зібрання в Сіверськодонецьку. І отупіле воляння до спазм горла про те, що “от Харкова до російської границі — сорок кілометрів, а до Києва — чотиреста”. І те, що “...ніколи не будемо жити по галицким или киевским законам, будем жить по нашим...” І заклики до насильницького розчленування української Держави. В усьому світі найбільший злочин — це замах на цілісність держави і її кордонів. У нас же це залишилося в правових оцінках, як навчальна витівка, невдала репетиція провінційного театру з самодіяльними політичними аматорами. Більше того — саме це політичне угруповання монополює керує нині Україною, зранку ведучи її в Азію, а по ситному обіді — до Європи, і світ нічого не може збагнути: чого ж, урешті-решт, хочуть ці українці? Чому вони топчуться на одному місці? Та ж їхні заробітчани по світах дивують усіх працелюбністю, шляхетністю, швидким розумом, а в себе вдома не можуть навести лад і дати раду своїй щедротній землі.

Згадайте основний аргумент Президента Ющенка, коли він такі підтримав кандидатуру лідера регіоналів, свого агресивного опонента під час і після президентських виборів, Віктора Януковича на посаду голови уряду: “Об’єднай два береги Дніпра”. Не дискутуватимемо з того приводу, що є єдиний варіант розв’язання цієї проблеми — нові мости чи переправи, бо можна так зблизити чи звести до купи береги, що й самого Дніпра не стане.

Отже, і досі діє примітивна, жорстока, але безвідмовна зброя наших недругів і ворогів — ділити Україну за всіма можливими варіантами, сіяти між нами міжусобиці, підтримувати і зводити в ранг героїв наших перевертнів і яничарів, нацьковувати українця на українця, вкидати отруйні зерна підозри, непевності та зневіри у власні сили. А через три з половиною століття — ті самі антиукраїнські сюжети, та сама північна режисюра, та сама мета й ідеологія, лише лицедії інші.

Далі буде.

СПІВОЧЕ ПОЛЕ ГАННИ СЕКРЕТ

Ніна ГНАТЮК

Фото Олександра ГОРДІЄВИЧА

Ганну Василівну Секрет не лише на Вінниччині, а й у багатьох інших областях України знають як ведучу літературно-мистецьких програм облтелерадіокомпанії, авторку цікавих циклів передач “Дивосвіт”, “Будьмо знайомі”. Гостями її телепрограм було чимало видатних митців України. Низку інтерв’ю з письменниками, артистами, громадськими діячами вона видрукувала окремою книжкою, за яку удостоєна Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Є. Гуцала.

Три роки тому їй вдалося здійснити давню мрію — започаткувати мистецький фестиваль “Правилівські посиденьки”. Концертним майданчиком для численних гуртів художньої самодіяльності, профе-

лися автомобілі, автобуси. І обідньої пори, коли розпочалося самобутнє мистецьке дійство, співоче поле Ганни Секрет заповнили сотні шанувальників рідного слова, народної пісні, сучасної естради.

Розкошували серед людського багатоголосся, цікавих і допитливих поглядів народні майстри. Дівчатка і хлопчики зі студії “Юний художник” з Оратова уміло працювали на гончарному крузі. Умільці з гуртка лозоплетіння з с. Шура-Бондурівська Гайсинського району демонстрували своє прадавнє мистецтво.

Було тут чимало мистецьких родин. Гончар Василь Рижий із дружиною Наталею, синами Дмитром і Максимом (м. Ладижин) розгорнули виставку своїх прекрасних робіт. Поруч демонструвала незвичайної краси тарелі заслужений майстер народної творчості Тетяна Шпак зі знаменитої Бубнівки, де працює Музей гончарного мистецтва братів Герасименків. Чимало гостей і учасників фестивалю повернулися додому з гарними сувенірами на згадку.

Кілька годин тривало яскраве мистецьке дійство. Гучними оплес-

ками вітали юні й літні глядачі зразковий дитячий колектив “Зозулята” з Гайсина, народний ансамбль козацької пісні і ансамбль автентичного співу “Голоси предків” Барського гуманітарного педагогічного коледжу, народний аматорський колектив “Вишня” Вінницького державного аграрного університету, зразковий дитячий колектив “Бурківчанка” з сусіднього Тетіївського району Київщини, ансамбль гармоністів з Жашкова, що на Черкащині.

Віта Бричук, Вероніка Ярова, Жанна Козаченко, Наталя Захарчук, Настя Рябенко, Олександр Скрипник, Лідія і Сергій Журавльови, Володимир Романчук і Наталя Мельник — ці та інші співаки, танцюристи всю душу вкладали у свої концертні номери. І їх винагороджували оплесками, квітами сотні вдячних земляків.

Ведучою фестивалю була мініміс світу Іванка Шляхова. Свій титул п’ятикласниці з Вінниці здобула у Туреччині восени минулого року. Любить поезію, гарно декламує, мріє стати журналісткою. Вже дитячу телепередачу на обласній телестудії “Віта”.

Ганна Секрет (у центрі) відкриває свято

ської культури. Але там, де працюють справжні подвижники, патріоти, бачимо розквіт. Ганна Секрет — світле і чисте джерело любові, одержимості, вміння багато і натхненно працювати.

Я вже третій рік приїжджаю в це чудове село, виступаю перед людьми. Вони захоплюються поезією, просять привозити більше книг. Кожна така зустріч примножує сили, вселяє віру в незнищеність народного духу, лицарства, національної ідеї.

А ще хочу подякувати голові обласної ради Григорію Заболотному, начальнику обласного управління культури Анатолію Левицькому, директору обласного центру народної творчості Тетяні Цвігун за підтримку ініціативи депутата обласної ради, заслуженого журналіста України Ганни Секрет.

Прекрасно, що на таке свято приходять родинами. Виховання культурою — наймудріше виховання. Саме воно приносить жадані плоди”.

Марія Гуцало, поетеса, сестра Євгена Гуцала: “Мистецькі корені нашого краю — незнищені. Це ще раз підтверджує фестиваль, започаткований нашою землячкою. У липні концерти проводитимуться щосередини і щонеділі. На них побувають тисячі людей. І кожен повезе з собою радість, окрилення, надію на нові зустрічі.

Я зараз збираю спогади про Євгена Гуцала, мрію видрукувати їх окремою книжкою. Закликаю усіх, хто знав Євгена Пилиповича, до співпраці.

Контактний телефон у Вінниці: 51-47-03”.

Любов Спіридонова, заступник голови Вінницької облдержадміністрації: “Мені було дуже приємно вручити на цьому святі високу державну нагороду — посвідчення про присвоєння почесного звання “Мати-героїня” жительці с. Мервин Людмилі Бичок. У дружній родині Людмили і Володимира — семеро дітей. Нехай ростуть здоровими, щасливими, свідомими українцями”.

Поки Ганна Василівна Секрет була у вирі музики, її сестра Віра Василівна Катрич, що є господинею цього родинного обійстя, займалася господарськими клопотами. У великих чавунах домлівали голубці, кипіли вареники, варився козацький капусняк. Господині не втомлювалися частувати усіх гостей свята, ще й на дорогу вручали хлібину на рушнику і пляшку свіжої води з отчої криниці. А вона прозора, як сльоза, глибинна, як душа, цілюща, як народна пісня.

сійних співаків, літераторів стало родинне подвір’я, а глядацьким залом — майдан біля воріт її садиби.

Та коли на концерти почали збиратися не лише односельці, а й жителі навколишніх сіл, районів, і артистам, і глядачам стало затісно. І тоді невтомна, ініціативна телеведуча купила сусідню садибу і перетворила її нинішнього року на справжнє співоче поле. Вінницький художник, колекціонер старожитностей Володимир Козюк розмалював металеві ворота. Майстри “Облагролісу” під керівництвом Михайла Вдовцова зробили дубові лави, сцену, облаштували дерев’яні будиночки, у яких — виставки рушників, кераміки, інших виробів народних майстрів. І нинішній мистецький сезон розпочато 1 червня, у День міжнародного захисту дітей, міжобласним фестивалем “На кордоні областей”.

З самого ранку в село Правилівку Оратівського району з’їжджа-

Виступає Ганна Чубач

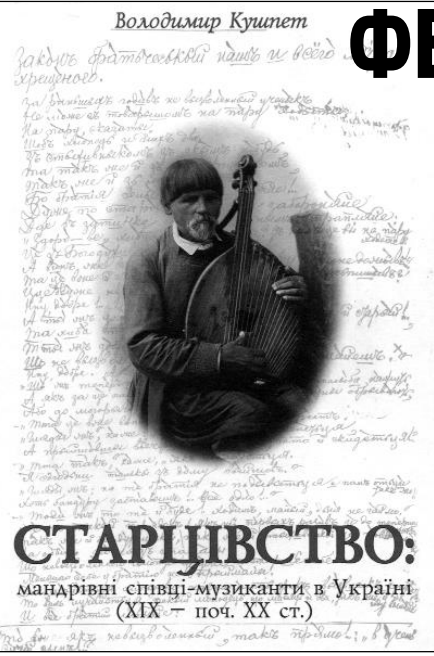
Мати Леся Іванівна та батько В’ячеслав Степанович усіляко підтримують і розвивають мистецькі захоплення своєї доньки. Навіть ошатне вбрання, в якому виступала дівчинка, пошили і оздобили власноруч. Звичайні чобітки під рукави матері й доньки стали витворами мистецтва: вони оздоблені вишивкою, квітами, бісером.

— Іванка понад усе любить вірші Тараса Шевченка. І сама пробує віршувати, пише пісні, а син Тарас закінчив десятий клас, мріє стати філологом, досконало опанувати англійську і французьку. Але українська мова — понад усе. Саме на любові до рідної мови, народних звичаїв і обрядів ми будемо сімейне виховання, — розповідає Леся Іванівна Шляхова.

Я попросила поділитися враженнями ще кількох гостей фестивалю. Поетеса, заслужений діяч мистецтв України **Ганна Чубач**: “Часто чуємо про занепад україн-

“...Правди пошукайте в тайниках устинських книг. Любові до людей поучіться у гора”.

Олександр ШОКАЛО

Професійні одкровення автора цієї праці — знаного дослідника кобзарсько-лірницької виконавської традиції, виконавця на старосвітських музичних інструментах і педагога — супроводжувалися грою його талановитих учнів на кобзі, бандурі, торбані, лірі. Потім були проникливі виступи науковців, музикантів, які високо оцінили презентовану книжку, — перше глибоко синтетичне осмислення кобзарства як реліктового явища української культури.

“Книга являє собою новий погляд на унікальне явище української культури — діяльність мандрівних старців-музикантів, — зазначено в анотації. — Автор на основі багатьох джерел досліджує феномен старцівства в контексті європейської історії, показує його високу

ФЕНОМЕН ДУХОВНОГО ПРОЗРІННЯ

6 червня ц. р. у Кобзарській світлиці Українського дому в Києві видавництво “Темпора” й автор Володимир Кушпет провели презентацію унікальної книжки — “Старцівство: мандрівні співці-музиканти в Україні (XIX—поч. XX ст.)” (592 стор. з ілюстр., наклад 2000 прим.).

духовну місію в житті українців протягом кількох століть. Читач дізнається про устрій професійних об’єднань мандрівних кобзарів, бандуристів та лірників, систему їхнього навчання, відкриє для себе таємничі “Устиянські книги”. Чимало місця у книзі відведено питанням реконструкції старосвітських музичних інструментів та способів гри на них. Видання містить багатий ілюстративний матеріал, нотні зразки творів із старцівського репертуару...”.

Володимир Кушпет присвятив свою працю “світлій пам’яті Порфирія Мартиновича” — визначного художника, етнолога, знавця кобзарської традиції. Саме через індивідуальний досвід П. Мартиновича дійшли до нас відомості про “Устиянські (устинські) книги”, які передавалися з уст в уста ще від волхвів з язичницької прадавнини. Цю усну книгу народної пам’яті, мудрості, духовного досвіду й таємних дієвих знань зберігали кобзарі — народні співці.

Співці-кобзарі, мудрі старці належали до духовної верстви традиційного українського суспільства. Кобзарство, як і характерництво, таке глибинне духовне явище в нашій культурі, що його нам важко нині осягнути в усій повноті. Кобзарство — релікт прадавньої системи забезпечення достовірним дієвим знанням українського сус-

пільства, що гарантувало цілісність і продуктивну взаємодію всіх його верств і поколінь. Тому в “Заклинанні” для посвячуваних у таїни одвічних знань устиянських книг заповідається: “Братіє незряча! ...Пам’яттю і розумом не ослабніть. ...Хай уст не розверзнуть ваших. Хай очі блудливі не узрять тайників душ ваших. Хай вуха ізуйта та церкви не учують правдивого гласу книг устинських”. “Бережися ще гірше, чим од змія скусителя, книжників і фарисеїв, ченців і послушників “божих”, ...і всіх прихвостнів печатних законів, бо всі вони ладні зміняти тайницю на золото й похвали. ...Правди пошукайте в тайниках устинських книг. Любові до людей поучіться у гора”, — сказано в “Післязаклинальному слові”. Саме силою правди й любові мудрі сліпці-ясновидці виводили зрячих на духовну дорогу — на шлях Ладуги. Недарма тоталітарний режим знищив залишки духовної верстви в 30-ті роки XX століття. “Поки вустинські книги бували, то правда була”, — посвідчив лірник Гнат Сливка.

Володимир Кушпет засвоїв мистецтво гри на старосвітських інструментах від Георгія Ткаченка, а через записи Порфирія Мартиновича прилучився до духовних таїн кобзарства. Пам’ять про вчителів і громадянський обов’язок покликали його на цю працю. У вступі до книжки автор наголошує: “На початку XXI ст. — в епоху високих ін-

формаційних технологій — людство ще гостріше відчуває важливість і крихітність свого зв’язку з минулим, а для України проблема пошуків та усвідомлення свого глибинного коріння особливо важлива — наша історія зазнала значних фальсифікацій та нищення. Сьогодні ми намагаємося крок за кроком врятувати і відновити те, що не втрачено незворотно, що пробивається до нас паростками з-під товстого шару руїни та забуття. Від знання й розуміння нами минулого залежить усвідомлення сьогодення, а значить, і того, яким буде наше майбутнє.

В українській історії та культурі старцівство стало тим лоцманом, який у важкий для українців час із вірою у Творця та народ утримав

наш духовний світ на призначеному йому шляху, не дав нам збитися на манівці й забути про високу духовну складову народного життя. Його заслуги перед Україною величезні, але, на жаль, мало відомі загалом, а тому потребують вивчення, усвідомлення та врешті-решт достойного визнання нащадками”.

В. Кушпет своєю працею відкриває очі сучасникам на справжню історію цього феномену української культури: “Саме ці незрячі кобзарі, лірники та бандуристи створили унікальну систему духовної та виконавської освіти, організували професійні об’єднання і протягом століть зберігали глибинні духовні та виконавські традиції українського народу, охороняли їх від сторонніх та чужинських впливів.

Тож, можливо, настане час, і ми — зрячі — нарешті збагнемо, кому маємо завдячувати збереженням нашої ідентичності й прагненням до волі, якими були наші народні духовні провідники, у що вони вірили.

А допоки ми цього не усвідомили, то не вони, а ми — незрячі...”.

В ОДЕСІ ЗГАДАЛИ ОЛЬЖИЧА

5 червня у приміщенні Одеського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” відбувся захід, присвячений ушануванню пам’яті видатного діяча національно-визвольного руху, поета, історика-археолога Олега Ольжича. Цьогоріч українська громадськість відзначатиме 100-річчя з дня його народження.

Зі вступним словом про життєвий і творчий шлях цієї непересічної особистості виступив голова обласної “Просвіти” Олександр Степанченко. Ведуча програми Ольга Ляшенко читала поезії Олега Ольжича, а бандурист Георгій Матвеев виконував власні музичні твори.

Наприкінці заходу один із просвітян запропонував звернутися до одеської міської влади, щоб перейменувати вулицю Жовтневої революції на вулицю Олега Ольжича. Усі присутні одноголосно підтримали цю слушну думку.

Інф. “СП”

Вадим КРИЩЕНКО З ПОЕТИЧНОГО БЛОКНОТА

НЕ БРЕШІТЬ

Не брешіть одне одному —
Гірша зла брехня стара,
Коли хочемо для дому
Хоч краплиночки добра.

Правда кривду не скосила,
А та кривда очі ість.
Лише в правді наша сила,
У брехні — одна лиш злість.

Не брешіть, не забрешіться —
Ви ж — державницькі мужі...
Бо зітруть лукаві лиця
Люди в скривдженій душі.

Хтось добрався до корита,
Хтось сотає срібну сіль...
Серце просить — не брешіть,
Свічку правди не гасить.

Не брешіть одне одному —
Гірша зла брехня стара,
Коли хочемо для дому
Хоч краплиночки добра.

МАЛЮНОК З НАТУРИ

Словами гратись може —
Убрався у іншу масть...
Та за посаду й гроші
Усе і всіх продасть.

Йому усмішка личить,
Він мовить про добро.
А придивиться ближче —
То там гниле нутро.

Він на трибуну знову
Злітає, наче птах.
Та тихне наша мова
У нього на вустах.

Вдає, що мислі геній,
Що весь у боротьбі.
На думку — лиш в кишеню
Насипати собі.

Сповідує моральність —
Святіший, ніж Ісус.
Але, коли насправді —
В гріхи давно загруз.

Як циган крутить сонцем,
Щоб грілись сват і брат.
Ви відгадали хто це? —
Народний депутат.

А УКРАЇНА В НАС ОДНА

Україно, матінко кохана,
Розбрату тебе терзає зло.
Прикладу я до твоєї рани
Свого серця весняне тепло.

Затулю ним нашу пісню й мову
Від зневаги, зла і від образ.
Хай же верховоди випадкові
Не ведуть у чорну прірву нас.

Відійдіть з дороги, товстосуми,
Ви не Прометей — лихварі.
Хай же Кобзарева горда дума
Нас єднає в злагоді й добрі.

Хай же правди спалахне багаття
І гризня закінчиться сумна,
Бо вождів в нас розвелось багато,
А Вкраїна — лиш одним-одна.

* * *

Усе, що зміг, здається, вже побачив,
Усе почув, що можна чуть у гулі.
І усмішка мажорних передбачень
Уже не тішить, як в літа минулі.

Неначе вже нічого і не треба:
Наївся, насміявся, запечалився.
Набрид вже лемент і набрид
вже щебет,
Душа до тихих відпливла причалів.

Нічого вже не треба... Вечір сірий
Тягар двох рук поклав мені на плечі...
Та десь в куточку згубленої віри
Ховається ще слово заперечень.

ДЗВОНАР

Є служителі різні у Храмі —
І отці, й архіреї старі,
І прості, непомічені нами,
Без золочених риз — дзвонарі.

В цьому храмі життя, в цьому світі,
Що здійма свої бані до хмар,
Серцю бачиться — я не єпископ,
Не священик я — лише дзвонар.

Я дзвоню, щоби чуть прихожанам,
Щоб у душах відлунював щем...
І признаюсь: не так і погано
В Божій справі служить дзвонарем.

ЗАЯВА

Ради Українського козацтва про недопустимість встановлення у м. Сімферополі пам’ятника російській імператриці Катерині II

2 червня 2007 року в Сімферополі відбулася церемонія закладки каменя на місці майбутнього пам’ятника російській імператриці Катерині II.

Рада Українського козацтва вважає, що історична постать Катерини II та її діяльність у другій половині XVIII ст. символізує для України знищення державності, знищення унікальної козацької республіки, яка була відома тоді у світі під назвою “Вольності Війська Запорозького” та ліквідацію українського козацького війська.

Тарас Шевченко так охарактеризував правління Петра I та Катерини II — “Це той Перший, що розпинав нашу Україну, а Вторая доконала вдову-сиротину”.

Російська імператриця Катерина II жорстоко пригнічувала козацькі “вольності”, проводила політику на знищенні Запорозького козацтва. Царський уряд добре розумів: саме козацтво було джерелом незламної сили українського народу і що тільки знищивши його і “серце України” — Запорозьку Січ, вони зможуть владарювати на багатих українських землях.

Вони усвідомлювали: не буде Січі — не буде України як особливої країни; буде Січ — лишиться держава Україна. Січ завжди була вирішальним оборонним чинником для України.

У 1764 році імператорським маніфестом Катерина II звільнила від гетьманства Кирила Розумов-

ського та скасувала Гетьманство в Україні. У 1765 році Катерина II підписала маніфест про скасування козацького устрою на Слобідщині та реорганізацію слобідських козацьких полків у гусарські полки російської армії: Острозький, Охтирський, Сумський та Ізюмський.

4 червня 1775 р. російські війська під керівництвом генерала Текелія за наказом Катерини II захопили Підпільненську Січ, пограбували й спалили її, в тім числі й Запорозькі церкви. Остроплі клейноди та архів було відправлено до Петербурга.

Рада Українського козацтва, яка представляє значну частину козацьких організацій України, вважає неможливим встановлення цього пам’ятника, бо прославлення пам’яті російської імператриці підірвує українську державність, провокує міжнародну ворожнечу, не сприяє консолідації українського суспільства та ганьбить його перед пам’яттю славного Запорозького козацтва.

Звертаємося до органів державної влади, до всіх козацьких і громадських організацій із закликом не допустити відновлення в Україні символів тоталітарних режимів.

Станіслав АРЖЕВІТІН,
секретар Ради
Українського козацтва,
народний депутат України

ЛИЦАР ЗОЛОТОГО ТРИЗУБА

Від легендарного козацького отамана Фоки (Хоми) Покотила, як свідчить родинна легенда, походить рід Володимира Кіндратовича Покотила — скульптора, художника, письменника, провідника Київського крайового проводу ОУН, який 13 років життя провів у таборах ГУЛАГу.

Євген БУКЕТ

В історію увійшло багато представників славного роду Покотилів. Зокрема як розповідає пан Володимир, він є прямим нащадком Якова Покотила, який очолював Сердюцький полк у гетьмана Івана Мазепи і мав земельні володіння в Гельм'язівській сотні Переяславського полку. Пізніше один із нащадків Якова оселився в Пашківці Бишівської волості Київщини, де на хуторі Кірчик 25 жовтня 1922 року в сім'ї селянина-середняка Кіндрата Покотила народився син Володимир.

Із розвалом царської Росії деморалізувалась і її армія. Українці, які були в її лавах, повернулися на рідну батьківщину. Ленін побачив, що Україна вислизає з-під контролю Росії, і кинув свою армію для придушення непокірних рабів. Тоді під Крутами Муравйова протистояли 300 київських студентів і 200 юнаків Військової школи. Вони стримували москалів протягом трьох днів 28-30 січня 1918 року. Ніхто ані на крок не відступив: усі герої загинули, захищаючи рідну землю, рідну Україну.

Від Крутів і аж до Києва не було більше жодного заслону. Тодішні вожді України не здатні були захистити столицю. Увірвавшись до Києва, п'яні матроси Балтфлоту вирізали три тисячі мирних мешканців. Така жорстокість гнівом сколихнула волелюбний народ. У Трипіллі сформував десятитисячну армію і повстав отаман Зелений. За Дніпром повстав отаман Струк, до нього долучилося двадцять тисяч стихійних повстанців. На півдні вже діяли Григор'єв і Махно. У районах Вінниччини й Житомирщини діяли Волинець, Шепель і Соколовський. Київщина не лишилась осторонь у цьому великому протистоянні — тут, в околицях Бишева, Макарова, Фастова діяв отаман Голубенко, що був родом із Пашківки.

Кіндрат Покотило під час громадянської війни служив у війську Симона Петлюри. Повернувшись до рідного села, він приєднався до загону свого односельця й друга Опанаса Голубенка. Окрім Покотила, найближчими поплічниками отамана були бандуристи Кіндрат Шевченко, Семен Штонда і Платон Каштан. Як згадує пан Володимир, “разом вони перебили більшовиків більше, ніж у мене волосся на голові”.

1921 року Голубенка разом із товаришами заарештували. Після виконання смертного вироку, винесеного судом отаману Голубенку, Покотила, Штонду і Каштана відправили на Соловки. Там розглядова комісія визнала їх воєнками Петлюри, мобілізованими в резервну частину. Того ж дня всіх трьох звільнили з-під арешту. Більшовицький Феміди потрібні були сучасні законспіровані контрреволюціонери...

На таких оповідках виховувався юний Володя. Отже, не дивно, що ще школярем він організував друзів-хлопчаків, які кочергами побили портрети і скульптури “комуністичних вождів” у Пашківській і Бишівській школах. Про надзвичайні події згодом дізналися в Києві і Москві, але “вандалів” спецслужби так і не знайшли. Хлопчаків уберіг від чекістської розправи вчитель О. В. Коломієць, який тоді очолював у Пашківці підпільну “Просвіту”. Коломієць, який до 1929 року жив у селі Грузькому, люди називали професором, хоча точно не відомо,

мав він це вчене звання чи ні. Відомо, що його як “особу, яка не відповідає вимогам”, вислали з Києва на село більшовики. В 1929-му за антирадянську агітацію Коломієць на кілька років ув'язнили, після чого він оселився в Пашківці. Маленький Володя Покотило часто читав своєму вчителю власноруч написані новели про героїчне минуле рідного краю, але той казав, що “іх усе одно не надрукують”. А згодом дізнався, що вчителя заарештували чекісти і вбили “без суду і слідства” під Бишевом. Це був 1937 рік...

Селами району котилася хвиля сталінських репресій. Їхніми жертвами були найкращі — вчителі, господарники, лікарі... Обурені свавіллям більшовиків, колишні члени “Просвіти”, а також колишні

вання я розпочав збирати матеріали про дії повстанців у довколишніх Фастівському, Бишівському, Брусилівському та Макарівському повітах, збирав і систематизував. А тепер, коли прийшли німці, став творчо опрацьовувати. Саме за цим заняттям мене заскочив більшовицький агент Микола і доніс партизанам-більшовикам. “Гості” з лісу, з'явившись до мене, під дулом пістолета вимагали віддати написане ім.

Якось я показав цей нарис Григорію Кайстренку. Той прочитав і порадив мені звернутися до редакції “Українського слова”. Я так і вчинив. На попутній машині дістався з села до Києва і розшукав ту редакцію. Там насамперед поцікавилися, що я приніс. А потім мене покликали. У кабінеті сидів повновидий кучерявий чоловік.

— Це фактичний матеріал? Жива пам'ять про героїв?

Я ствердно кивнув і поцікавився в редактора: чи можливо щось розшукати в архіві про отого отамана Голубенка, щоб підтвердити факти? Рогач сказав, що заглянути варто. Отож за протекцією пана Рогача я відвідав архів, що містився біля Софійського собору. Але марні були мої пошуки. Жодних записів про батькового друга.

Повертався я до редакції не вельми веселий. Проте пан Рогач підняв мій настрій:

— Ми надрукуємо ваш нарис і без архівів, — сказав він.

— Гарзд! — вже бадьоріше вигукнув я.

Уже прощався з паном редактором, як до кабінету зайшла молода гарна жінка. Це була Олена Теліга, геніальна поетеса, голова Спілки українських письменників та редактор часопису “Літаври”. Я зачаровано дивився на цю неземну дівчину з привабливими очима, над якими, повторюючи порухи якихось думок, гнучкими шнурочками злітали брови. Прямий недовгий ніс підкреслював незвичайну волю поетеси-революціонерки. У короткому спілкуванні я завважив на її щоках сплески ледь помітної племенистої барви.

— Вас вабить доля героїв України? — зненацька запитала мене поетеса. — Ви, певно, й самі зазнали лиха?

Вона присунула до стола стілець і сіла. Я все розповів Олені Телізі. І вона сказала:

— Неодмінно все-все опишіть, а я дам це у “Літаврах”.

У людини зі здоровим глуздом не виникало жодних ілюзій: німецькі окупанти принесли з собою в Україну голод, розруку та каторжні роботи. Але важко було уявити, що буде щось ще гірше. Проте це

Володимир Кіндратович з сином

сталося 1942 року: німці закрили “Українське слово”, заарештували Івана Рогача та його співробітників. Далі — закриття “Літаври”, арешт і розстріл Олени Теліги, арешти письменників, які належали до Спілки. Ось з якою реальністю я зіткнувся, коли привіз до Києва написані в селі нариси...

У жовтні 1943 року Володимир Кіндратович вдруге засуджують до смертної кари. Цього разу фашисти. Німцям стало відомо, що молодь із Леонівки під керівництвом Фросі Дрозд завітувала 20 “власівців” приєднатися до ОУН. Вони забрали велику кількість зброї та набоїв і пішли під прикриттям до лісу.

Володимир Кіндратович розповідає: “Ми вербували “власівців” разом із Фросею. Я зустрічався з нею в Лішні. Дівка закохалась — це одне, а інше, що ми ходимо під кулями німецькими. Не можна сказати, що це було якесь особливе залицяння чи кохання. Я знав її як гарну, чудову, прекрасну дівчину. Коли Гринь Кайстренко доручив їй “власівців”, я боявся, щоб її не викрили, і дав “боївку” для прикриття, якою керував “Дзиндзерик”, теж із Пашківки”.

10 жовтня 1943 року німці вчинили облаву на Леонівську молодь. Кілька днів вони допитували і катували підпільників, але нічого про керівників підпілля окупанти так і не дізналися.

15 жовтня 1943 року 29 юних підпільників разом із сім'ями вели на околицю Бишева до старого колодязя. Єдиний, хто врятувався — Володимир Покотило. Він, скориставшись ситуацією, сховався у чаргах. Колодязь став братською могилою для групи Фросі Дрозд. Через багато років Покотило напише картину “Арешт Фросі Дрозд”, зафіксувавши назавжди момент розлуки з бойовою подругою. Нині Володимир Кіндратович щороку приїздить у Бишів до колодязя на околиці села, віддаючи шану полеглим побратимам.

Потім він очолював у Львові молодіжну ОУН, а з 1946 р. став на чолі Київського крайового проводу ОУН. Тоді познайомився з письменниками Миколою Олійником і Богданом Чалим, які теж до війни підтримували тісний зв'язок із Бишівською ОУН (згідно з програмними засадами організації українських націоналістів, члени кожної

окремої “боївки” не знали про існування і кількісний склад інших “боївків”. Згодом це дозволило уникнути масових арештів). Але за паном Володимиром уже стежили і щоб підозра не впала на письменників, вони почали уникати один одного.

9 лютого 1948 року Володимир Покотила заарештовано в Києві. У контррозвідці зазнав тортур, після судового процесу етапований до Москви, в пересильну тюрму на Красній Пресні. Його було засуджено за трьома статтями, разом на 60 років! За ґратами Покотило зустрів фундатора першої УПА на Волині Швеця та Гринзберга, головного командира Латиської Визвольної Армії, і в'язні поклялися продовжити боротьбу з більшовизмом у ГУЛАГу.

1950 року в Степлазі (Казахстан) Повстанський Провід доручив йому очолити всеукраїнську боротьбу. Та в переддень штурму військових казарм сталася зрада. У четверте Дзержинське відділення прибув генеральний прокурор Руденко з почтом. Він особисто допитав Покотила, але підстав для страти не знайшов, хоч 12 учасників повстання він наказав розстріляти.

А невдовзі після смерті Сталіна почалося масове звільнення політ'язнів. Дійшла черга і до його справи. Звільнили у 1961-му. Володимир Кіндратович повернувся до Києва, одружився. Незабаром, випадково познайомився з головою Київського міськвиконкому Олексієм Давидовим, який “з легкої руки” дав їм із дружиною квартиру і таку потрібну прописку. Одразу ж на квартиру прийшли “познайомитись” три чекісти, і Покотило змушений був постійно спілкуватися зі спецслужбами аж до 1991 року, але національні справи ніколи не зраджував. Товаришував і далі з Миколою Олійником, аж до його передчасної смерті, знав інших відомих земляків, зокрема Петра Сиченка.

Пан Володимир працював у Київських реставраційних майстернях головним скульптором-реставратором. Його працю високо цінували і віддавали в керівництво великі проекти, зокрема він керував реставраційними роботами скульптурного комплексу виставки досягнень народного господарства в Москві, Одеського оперного театру тощо.

Уже після проголошення Незалежності України Володимир Кіндратович Покотило вступив до лав Конгресу Українських Націоналістів, де був заступником голови Київської крайової організації. Малювання не полишає й досі, хоча вже не дуже добре бачить. Чекає на вихід у світ уже підготовлений до друку наприкінці 80-х років ХХ століття документальний роман про подвиги земляків-патріотів від Коліївщини до Другої світової під назвою “Лицарі золотого тризуба” — унікальне краєзнавче дослідження, над яким Володимир Кіндратович працював усе життя і неодноразово ризикував життям, зберігаючи ці рукописи.

У свої неповні 85 останній із членів Бишівської районної ОУН-Б бадьорий, міцно тисне руку і продовжує боротися за молоду українську державу.

Володимир Покотило з дружиною

побратими Опанаса Голубенка та екс-білці регулярної армії Симона Петлюри 1938 року, приймають рішення про створення осередку Організації Українських Націоналістів для визволення рідної землі з комуністичного рабства.

Бишівський районний провід ОУН очолив письменник-критик Григорій Кайстренко з Бишева. У його власну “боївку” увійшли тоді ще зовсім юні Володя Покотило з Пашківки і Фрося Дрозд із Леонівки. Дізнавшись про членство в організації, більшовицькі заїди заочно засудили їх на смерть. Виконати вирок завадила війна...

Коли німці окупували наші села, молодь, окрилена надією на незалежність України, пов'язавши на руки синьо-жовті стрічки, агітувала за “новий порядок” і вільну від більшовицького ярма Україну. Незабаром у Бишеві на цвинтарі відбулися збори активу ОУН, участь у яких узяв провідник із Західної України Богдан Міко. Лави організації поповнювалися новими людьми. Але вже за кілька місяців німці наказали всім познімати синьо-жовті пов'язки і почали переслідувати за агітацію вільної України. ОУН знову перейшла в підпілля й почала збирати зброю для майбутнього повстання проти окупантів.

Змалку Володимир мав талант до малювання. Німці дізналися про захоплення юнака після того, як він зголосився намалювати портрет німецького коменданта Форндгольда. Бишівський комендант дав Володимирові рекомендаційного листа до Київського гебісткомісара Вінтера, який влаштував його на навчання до Київського художнього інституту. Там Покотило навчався живопису у відомого майстра, пізніше заслуженого художника Юрія Киянченка. Після інституту німці навіть видали диплом, але документ цей, як і багато інших, пан Володимир знищив одразу після війни.

Володимир Кіндратович згадує: “Ще за більшовицького пану-

В. Покотило. Арешт Фросі Дрозд. Полотно. Олія. 1985 р.

ЛИСТИ З СЕВАСТОПОЛЯ

Володимир ПРОЦЕНКО,
спецкор “Слова Просвіти”

ЛИСТ ДРУГИЙ

ВОРОГАМ УКРАЇНИ — ОРДЕН КНЯГИНИ ОЛЬГИ

Напередодні Дня незалежності України 22 серпня 2005 року в Севастополі, поблизу Омеги, було відкрито пам'ятний знак на місці будівництва української школи-колегіуму. У своїх виступах представники влади Гагарінського району охарактеризували проект, представили майбутнього директора навчального закладу і запевнили, що будівництво буде закінчене за 3 роки.

Водночас міські засоби масової інформації наголошували, що нарешті в севастопольців з'явиться можливість навчати 800 дітей державною мовою у престижному закладі, місцеві українці зможуть повернути своїм дітям те, що колись у них відібрав комуністичний режим. Ця подія у багатьох збудила віру в турботу держави за права людини, але ненадовго. У січні 2007 року в приміщенні міського об'єднання “Просвіта” Геннадій Сингалевич приніс рештки пам'ятного знака, які знайшов поблизу місця, призначеного для будівництва школи-колегіуму. Звернення просвітан до Гагарінської адміністрації міста Севастополя залишилося без відповіді. Мовчить і міська адміністрація. Вандало-фашизм розгулює в Україні. Руйнуються, обливаються фарбою пам'ятники героям, а високоінтелегентні українці терплять увічнені на постаментах імперськими расистами лики душоубів. Хто вони, сьогоднішні вандало-фашисти, які відверто заявляють, що пройдуть зі зброєю в руках від Севастополя до Львова? Їхні керівники-нелюди навіть не живуть в Україні, а навідуються поглумитися над святом. Один із керівників незаереєстрованої організації “Прорив” Олександр Добичін, громадянин Російської Федерації, відомий своїми екстремістськими виступами. Він користується прихильністю місцевих шовіністів і навіть тих, що служать у місцевих правоохоронних органах. За вимогою севастопольських просвітан із 2005 року діяльність псевдоорганізації “Прорив” у Севастополі заборонена, але час від часу фашистські нахили її членів проявляються. “Прорив” — один із проявів використання російською владою псевдомережних систем, функція яких — створювати ілюзію тих чи інших суспільних настроїв і сіяти у душах росіян ненависть до українців. Знищений у Львові пам'ятник О. С. Пушкіну — передвиборний проект розколу країни. Винуватців потрібно шукати в Росії.

Призупинено будів-

ництво української школи-колегіуму не випадково. Українська культура заважає шовіністам здійснити свої задуми. Незважаючи на те, що Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 2005 року № 1017 передбачає включення до державного бюджету фінансування колегіуму в 2007—2010 роках, при його формуванні не нагадали про це.

Згідно з Постановою, на будівництво колегіуму передбачалося витратити 42 млн. 650 тисяч гривень. 2007 року передбачалося освоїти 10 млн. 500 тисяч гривень. Такі ж суми передбачені в 2008—2009 роках, а в 2010 році 11 млн. 150 тисяч гривень. Але на півострові, де господарює російський капітал та інтернаціональний криміналітет, голосу українського народу не чути. Їм не потрібна українська інтелігенція в Криму. Глава Севастопольської держадміністрації Сергій Куніцин досі не зустрівся з українським політичним блоком Севастополя, щоб не завдавати собі клопоту. Його перший заступник професор Казарін зібрав 12 березня ц. р. напередодні горезвісної 5 сесії міської ради керівників українських громадських організацій, щоб завдати можливому блокуванню українською громадою приміщення ради, в зв'язку з винесенням на розгляд сесії Програми розвитку російської мови, російської культури на 2007—2011 роки.

На зустрічі Казарін обіцяв усе і навіть деякі українські літературні

проекти під Програму. Підняте питання про колегіум та розширення шкіл з українською мовою навчання обіцяв вивчити і винести в кінці квітня — на початку травня на розширену нараду представників міського управління науки і освіти та громадських організацій. Минув травень. Очікувана нарада не відбулася. Зате відбулася тепла зустріч адміністрації Севастополя з мером Москви Лужковим. Були розроблені нові стратегічні плани розширення діяльності потужного Фонду “Москва-Крим”, зорієнтованого на севастопольську російську інтелігенцію та студентство, що не має конкуренції і не потребує надмірних зусиль, аби завоювати севастопольську гуманітарну спільноту. Саме Лужкова вважають одним із головних спонсорів Куніцина, не дарма Лужков підписав низку документів про політичне і економічне співробітництво, якими передбачені мільйонні інвестиції та будівництво представництва Криму в Москві. Тому і Куніцин, і інші проросійські урядовці не зацікавлені в розробці української державницької стратегії в Криму. Вони роблять ставку на потужний блок відставних офіцерів іноземного флоту та членів їхніх сімей, із яких формують місцеві кадри. Дійшло до того, що кожний офіцер Північного флоту РФ після виходу у відставку може обрати місцем проживання Севастополь. Ми потім з подивом запитуємо себе: чому у севастопольців таке негативне ставлення до України, до української інтелігенції, до вивчення державної мови, до будівництва українського колегіуму?

Основним негативом місцевої влади є корупція. Вона сприяє розміщенню російського капіталу на ринку кримської землі і нерухомості. Понад половину середнього бізнесу в курортній зоні належить росіянам. Основна мета Москви — захист власних військових і оборонних позицій на Чорному морі, конкуренція з НАТО, нав'язування антинатівських настроїв і боротьба з усіма прихильниками євроатлантичної інтеграції. Фінансова підтримка “сепаратизму”, проросійських сил веде до головної мети — від'єднання Криму від України. Тому проросійські владоможці Криму дотримуються політики сусідньої держави, яка загалом зводиться до гальмування інтеграції кримського співтовариства в українське.

Як же протидіяти цьому “імперському монстру”, що на 50 відсотків уже укорінився в загальнокримське життя? Україні потрібно на державному рівні чітко означити загальнонаціональні пріоритети в Криму в політичній, економічній і культурній сферах, запровадити їх і контролювати, незважаючи на протидію. Державна політика запровадження української мови якраз і братиме свій початок із відкриття української школи-колегіуму, а протидія цьому — бойкотування національного відродження держави.

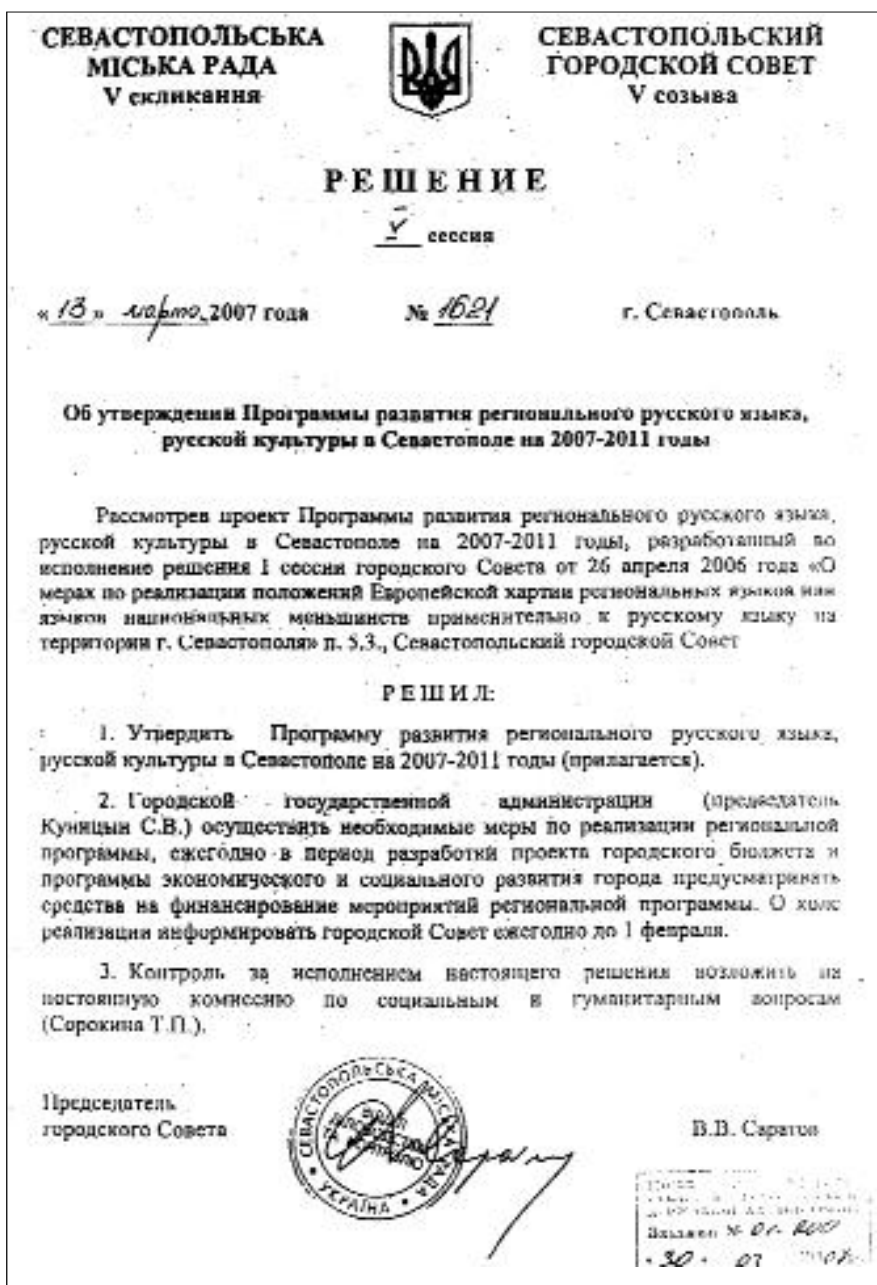
Послідовну проросійську політику в Севастополі, на думку української громади, здійснює депутатський корпус міської ради, що складається з представників Партії регіонів, Комуністичної партії, Прогресивної соціалістичної партії. Нещодавно загальні збори міського об'єднання товариства “Просвіта” прийняли рішення звернутися до Президента України Віктора Ющенка з клопотанням позбавити нинішню голову постійної комісії міської ради з соціальних і гуманітарних питань Тетяну Сорокіну Ордена Княгині Ольги, яким була удостоєна при правлінні Кучми. Це вона ініціювала прийняття міською радою Програми розвитку регіональної російської мови. Сорокіна всі письмові звернення з цього питання від української громади з висновками українських кафедр вищих навчальних закладів міста ігнорувала, а вибраних на зборах представників у робочу групу не включила. Її дії не тільки безвідповідальні, а й помилкові. Уже заголовок Програми “розвитку регіонального російського мови” наводить на роздуми, що російська мова в Севастополі має свою “регіональність”, чи “оригінальність” і чимось справді відрізняється від мови суцільної держави та має право на захист. Але ж я співпрацюю з багатьма міськими вченими-філологами, письменниками, журналістами і вчителями, що викладають російську мову й пишуть твори за давно

відомими правилами граматики. Сорокіна нічого героїчного для України не зробила. Мабуть, Кучма давав ордени тим, хто нищив усе українське.

Ще більший подив викликало безпідставне посилання міської Ради на Європейську хартію регіональних мов або мов національних меншин, адже російській мові ніщо не загрожує і розвивається вона в Росії серед тих народів, що її чути не хочуть.

А севастопольська міська рада складається з людей, вражених великодержавним російським шовінізмом, які жодного разу не прийняли рішення, що сприяли б зміцненню української державності в місті. Вона на противагу Києву вибирає Москву і занотовує: “...обеспечение взаимодействия между Севастополем и Российской Федерацией в образовательной и культурной сферах...”, а українцям забороняє використовувати рідну мову в Севастополі: “...использование государственными органами и органами самоуправления русского языка на официальных собраниях, в публичных выступлениях, сочетая с использованием украинского языка как государственного в соответствии с пожеланиями большинства представителей территориальной громады, участвующих в собраниях, встречах...” Не побажає більшість присутніх на зустрічі чути державну мову, то вивчи російську, а потім прийдеш на зустріч. А як же конституційна норма про використання державної мови? Дуже непокоїть і те, що міська адміністрація та міська прокуратура у винесеному рішенні, яке засягає на найсвятіше в державі — українську мову, — порушень не вбачає.

Крім того, у Програмі занотовані й брехливі положення. Одне з них: “В основу регіональної програми положена задача забезпечити всестороннє і рівне розв'язання функціонування російського мови і інших мов у всіх сферах общественной жизни”. Але коли розгорнете III розділ затверджених видатків на ці цілі, то не знайдете жодної копійки! Отож мета цієї Програми — якнайбільше нашкодити національній політиці держави і перед місцевим населенням показати, що сьогодні представники великого російського народу господарюють у нашому домі. Для таких рішень має бути певна процедура проходження і обов'язково має бути винесений попередній громадський вердикт від представників усіх національностей. Посадовці чи депутати, що своєю діяльністю шкодять державі, мають нести кримінальну чи адміністративну відповідальність і позбавлятися посади і депутатського статусу, тоді в органах влади не буде засилля зрадників.

Продовження.
Початок у ч. 13, 15 за 2007 р.

Тоді ще не нобелівський лауреат Мілорад Павич, а може, вже лауреат, а може, не він, може, хтось, хто косив під Мілорада Павича, сказав мені в середньовічному Которі, фортеці, витесаній хвилями зі скелі, що нависла над морем:

— *Адже час може нашкочити істини більше, ніж неправди.*

Я випадково зустрів Павича під час повернення зі столиці Чорногорії Цитині, де мені влаштував аудієнцію з Владикою Чорногорської Церкви продюсер фільму “Жити всупереч” Чедо Вулевіч, комуніст, який відсидів за часів Броз Тіто п’ять років на “Голому Острові” і чомусь залишився живим і комуністом.

П’ять років на каменоломнях “Голого Острова” змогли витримати лише троє.

Письменник Чедо Вулевіч був один з тієї трійці.

Комуніст із “Голого Острова” Чедо Вулевіч в Югославії виконував роль мого янгола-охоронителя. Він був загартований янгол-охоронець, бо на “Голому Острові” не було нічого, крім скелі із рожевого мармуру. Крила янголам відтинали в перший день ув’язнення, ще в слідчій камері, бо вони заважали іншим янголам. Бувало, що в камеру на шість квадратних метрів одноразово набивалося до сорока янголів.

Голили голову і відтинали крила всім без винятку.

Води на “Голому Острові” не було зовсім. Воду завозили лише для охоронців. Охоронці мочилися в залізну цистерну і додавали туди винний оцет. Оце можна було пити в’язням — залізну літрову кружку на добу. Один раз на добу. Зі сходу до заходу сонця в’язні довбали скелі кирками.

Сонце на Адріатичному морі пече, як паяльна лампа, якщо приставити її впритул до потилиці. А потилиці були голені. За два роки в’язень, якщо не помирав, ставав архангелом.

Я поставив Владиці в Цитині лише одне питання:

— *Як зробити фільм, щоб він дістав усіх?*

Владика відповів:

— *Дістати всіх неможливо. Достукатись можна лише до вірних...*

— *А як достукатися до невірних? Зробити їх вірними.*

— *А як достукатися до вірних?*

— *Так, як створюється проповідь. Спершу я змальовую тло, потім виводжу на те тло основну ідею, вдягаю її в знайомі вірні шати, і веду до мети. Не манівцями, а такими стежками, щоб у вірних склалося враження, що проповідь читаю не я їм, а вони мені. Краще за мене це знає Павич, він знає. Він сказав мені колись: постмодернізм, піднявши читача до ролі співавтора, висуває на перший план задоволення від читання. Спитай у Павича. Але вірні мають бути задоволені проповіддю.*

Час, як сірчана кислота, або луга, спотворює пам’ять. Роз’їдає на порох, іржа з’їдає геть усе, все, крім неправди.

Бо неправду зроблено з чистого золота правди.

Минають роки, і в мовчазному річковому піску по берегах річки забуття Стіксу виблискують золоті злишки неправд. Мізерні, що й оком помітити важко, малі, дрібні й великі, з кістак конячої голови.

Ті злишки, що з конячу голову, — то національні міфи.

Кричущі злишки серед мертвого мовчазного піску забуття.

Чедо намагався забути про “Голий острів”.

Потім Чедо Вулевіч у своєму маленькому “Пежо”, що линяв кожної весни, і саме зараз у нього почалася линька, повів мене в напрямку на південь узбережжям у маленьке містечко Бар.

Дорогою, коли *утомлённое* сонце вмочило яйця в адреналін Адріатики, він зупинився на романтичній скелі над морем *посцяти*. Море, після того, як Чедо *посцяз* у нього, набуло неправдоподібного кольору з трьох нот: візантійського пурпуру, берлінської лазурі й паризької зелені.

Чедо витягнув із кишені пістолет і почав стріляти в небо. (Св. Петре, зауваж цю деталь — “стріляти в небо”. Лише зауваж.)

— *Для чого тобі зброя?* — спитав я, бо був дурний. (Тільки не пам’ятаю: чи ще, чи вже?)

— *Юги не бувають без зброї.*

Подивись на обрій. Бачиш білу цятку? То “Голий острів”. Зараз на ньому порожньо. Забрали навіть кирки і цистерну. Втопили їх у морі. Щоб забути про все.

Місяць перед тим ми були з Чедо на прийнятті в американському посольстві як гості кінофестивалю “*Браві нові світ*” у Белграді.

Чедо познайомив мене там з двома голівудськими продюсерами. Власне вони попросили Чедо привести мене на коктейль до Американської амбасади.

Наш *совітський* аташе по культурі не відпускав мене ні на крок, навіть у туалет ходив зі мною разом, мабуть, щось знав, чого ще не знав я.

Американці, хоч вони мали вигляд натуральних євреїв із Одеси, відразу запропонували мені контракт на сім років у Голівуді. Оператором. І відразу назвали три перші фільми, які я мав у Голівуді знімати. Прізвіща режисерів мені нічого не говорили, але *сума пролісью* була приголомшлива.

Як на мене тодішнього. Чи тогдасьнього? Чи тамтешнього? Коротше, того, ким я був тоді, в 1973-му. Тобто круглим ідіотом. І квадратним теж.

Аташе весь час намагався перевести розмову на жарти, казав, що в мене нема власної кінокамери і плівки, коротше, поров дурню і робив мені очима накази мотати звідси.

Я теж почав жартувати, кптитися, бо не міг же я сказати отим одеситам із Голівуду, що як тільки я скажу “Так!” — то в той же вечір першим рейсом “Аерофлоту” мене відправлять додому. Може, навіть у гамівній сорочці-вишиванці. Одеські ідіоти цього не розуміли, або вони справді були не з Одеси. Або вдавали, що вони не з Одеси.

Я нахабно сказав, що 200 тисяч доларів на рік для мене замало.

— *Скільки?* — спитали вони хором, бо зрозуміли, що таким чином я даю згоду.

— *Мільйон*, — сказав я зухвало і позіхнув, бо насправді мені перехопило дух. У роті не було ні грама повітря. Тільки останні 14 зубів. Решту повибивали в різні історичні епохи. А між зубами тільки завірюха з диму від американського “Мальборо”, яким мене пригостили продюсери. Дим був і в голові, і в шлунку. Я геть увесь, по вінця, був наповнений американським димом.

Дим валив з вух. Дим був і в кишенях.

Культураташе потріпав мене по плечу, як власного в’ючного вісюка, і сказав задоволено:

— *Мільйон замало. За мільйон ми такого оператора не віддамо.*

Американці нарешті зрозуміли, що до чого. Перезирнулися і сказали:

— *Це треба обговорити...*

Один із них простягнув мені непрозорий грубезний файл з паперами:

— *Тут текст контракту... Уважно ознайомтеся... Реквізити на блан-*

ках... Наступного тижня чекатимемо на вашу відповідь... Можна теле-тайпом... Мільйон — це нереально за перший контракт... У вас немає рейтингу в Голівуді...

Аташе по культурі випередив мою руку. Файл із моім контрактом зник у нього за спиною. Не міг же я починати бійку з *совітським* аташе по культурі на території Американської амбасади в Белграді за якісь папірці ціною в 200 тисяч доларів.

Було б не культурно. Аташе ж був по культурі, їебенты!

Та й зубів у роті було замало для бійки. Я ж добиваю жертву зубами.

Другий продюсер спитав:

— *Як у тебе з пам’яттю, Юрію?*

— *Диктуй, Джері, свій телефон... код Штатів і Лос-Анжелеса я знаю... там у мене в Голівуді приятель — Міша Богін...*

— *Власне, Богін і рекомендував тебе, Юрію.*

— *Тоді дзвони Богіну... Він передасть...* — з Мікою Богіним ми знімали у ВДІКу курсову епопею на ціліні.

Точніше, Міка в нас на Ціліні був нічним сторожем пального і водяри. На Ціліні був сухий закон і не було жодної заправки. Тому ми возили з собою залізну бочку бензину і кілька ящиків горілки. Пальне і горілку крали, бувало, навіть убивали власників за пляшку горілки або канистру бензину. Тому ми прив’язували Міку Богіна на ніч у кузові нашої вантажівки довгим ланцюгом, щоб він уночі міг сходити до вітру. Прив’язував не я, а Саша Княжинський — у них із Мікою були якісь свої єврейські розборки. Я не втручався. Я тримався між ними на рівній відстані.

Горілку ми самі не пили. Горілка була валютою, що давала нам можливість знімати на Ціліні, що ми тільки забажаємо.

До речі, три ящики горілки “Столічної” і ящик “Горілки з перцем” нам видали у ЦК комсомолу разом із турельною кінокамерою “Конвас-автомат”, замість спирту, щоб, ніби, змазувати оптичні вісі.

Оптична вісь, Святий Петре, це умовна теоретична пряма, якої в природі не існує, її покладено в основу для розрахунку оптичної системи кінокамери. Але конструктори-розробники оптичних систем завели в інструкцію з експлуатації кінокамери обов’язкове протирання спиртом оптичної вісі після кожної зйомки.

З Бару ходив пором на італійський берег в італійське містечко Баррі. Пором щодня перевозив в Італію партію сербських, хорватських і чорногорських заробітчан, які звідти розповзалися по цілій Європі. Переважно в Німеччину, хоча німців юги люто ненавиділи. Не могли забути їм війни. Особливо винищення до пня Нікшича, де варять унікальний сорт пива. А ще в Нікшищі є монастир, видовбаний у скелі на прямовисному стрімчастому схилі на висоті, декладаються на ночівлю хмари, вагітні грозами.

— *Ночевала тучка золотая на груді утеса великана*, — виколупав у скелі Машук вікінг Лермонт, доки чекав на дуель із Мавловим. *Тучкою* Лермонт уявляв себе, хоча мав на увазі, мабуть, той монастир у Нікшичі.

Коли за десять років по війні до Нікшича припхався туристичний автобус з німцями, чи то подивитися на той монастир, чи то поплатити знаменитого пива, чи то просто заблукав туристичним маршрутом, то серби спалили автобус разом із німцями і жодному з них не дозволили вискочити з того туристичного автопекла.

Власне, автобус з німецькими туристами спершу обстріляли з монастиря німецькими фаустпатронами, які там, за хмарами, зберігали монахи ще з часів Другої світової.

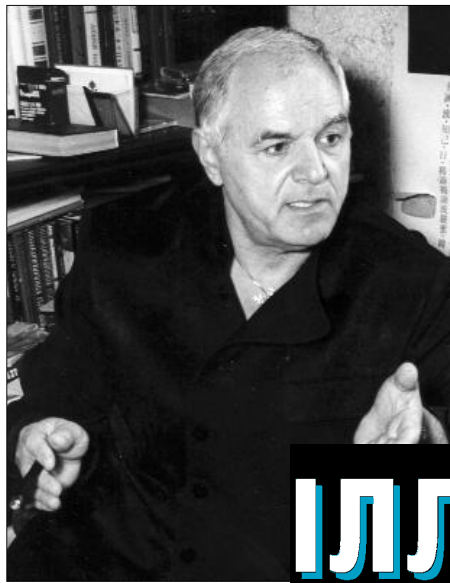
Чедо пред’явив на сходах поро-

“Людина відповідає на пропозиції життя лише “так” або “ні”.

ма свій паспорт, сказав, що ми йдемо в кормовий бар випити (тут бар означає саме стійку, де кияють) і нас пропустили без проблем.

У барі (знову там, де надираються) Чедо замовив два віньяки і дві кави. Сказав:

— *Ось тобі двісті доларів... цього вистачить, щоб замовляти по віньяку через кожні півгодини... аж до самої Італії... тебе ніхто тут не чіпатиме... бармен мій другар по “Голому острову”... цього вистачить і на квиток до Риму автобусом... Автобус на Рим відправляється від п’ятого терміналу через вісім хвилин по прибуттю порома... Таксі в Римі до Американської амбасади коштує п’ятнадцять баксів... Гроші віддаси один до ста, коли отримаєш перший мільйон... Гроші я тобі*

Я пішов у книгарню і купив товстенну книгу на сербській, що мені сподобалася візуально, бо мови я ще не знав. То була “Кама Сутра” по-балканському.

Балкани, за визначенням Черчилля, — м’яка підчеревина Європи.

Після вивчення тієї книги від себе додаю — трохи нижче підчеревини. На три дюйми нижче. Я б сказав — твердий лобок Європи. “Кама Сутра” по-балканському була твердим порно у м’якій обкладинці. І до того ж гумористична: “Кама Сутра” в психікарні, “Кама Сутра” на сесії ООН, “Кама Сутра” в Монастирі Святих Кармеліток, “Кама Сутра” на “Титаніку”, “Кама Сутра” в мавзолеї Леніна, швидкісна “Кама Сутра” у швидкісному ліфті “Емпайр Стейт Білдінг” тощо.

І все з підтекстовками сербською.

За одну ніч я знав сербську краще за маршала Броз Тіто. Бо він тієї “Кама Сутри” не читав (за його часів ще не було “Кама Сутри” в СФРНЮ, бо він її, як комуніст, заборонив) і взагалі був хорватом.

На знімальному майданчику в понеділок я створив фурор.

Сербські актори, особли-

во

Юрій ІЛЛЕНКО

«ДОПОВІДНА

Уривки з роману

не позичаю... я їх вкладаю в проект “Юрій в Голівуді”... — випив каву ніби одним ковтком, ніби великий спітнілий стопар водяри, вицідив, ніби отой залізний пугар коктейлю сечі та винного оцту, і мовчки вийшов.

Цікаво, як він випивав оту залізну кружку оцту з сечею на “Голому острові”, так само — одним ковтком?

Невже в нього тоді був такий самий вираз обличчя, як і на поромі? Абсолютно індивідуальний.

Я бачив через вікно, як мій янгол-спокусник спускається трапом на землю.

Чому архангел залишився в комуністах?

Я ковтнув віньяк. Я ніколи не любив віньяку. Краще вже сливиця або лозова ракія, якщо ти на Балканах. Або взагалі нічого, ніж віньяк.

Тільки дратує шунок. По радіо оголосили відправку.

Сербську я вже знав нормально, щоб зрозуміти, що за п’ять хвилин я буду вільною людиною. До речі, сербську я вивчив за одну ніч. Коли підписував контракт із Чедо Вулевичем на постановку фільму “Жівіо заінат”, я не зауважив, що там немає пункту про перекладача на знімальному майданчику. Половина акторів були серби і чорногорці, половина українці.

Стався дивний випадок, три головні герої — Владо Попович, Велько Мандіч і Бора Борович не знали ніяких мов, крім сербської і німецької. Наші актори не знали сербської. Знімали по-сербському. Зйомки мали початися в понеділок. Була п’ятниця. Щось треба було робити. Чедо сказав, що на перекладача в нього грошей немає.

кращого режисера в світі не було і не буде. Щоправда, я розмовляв лише сатиричними підтекстовками з порно “Кама Сутри”.

Капітан порома вдруге попросив усіх, хто не збирається пливати в Італію, залишити борт.

Я згадав пароплав “Надежду Крупську”.

“Надежда Крупська” в 1941 році відправила мене зовсім не в те життя, яке мені було написано на роду. То був злам моєї персональної історії. Винен у цьому був, звичайно, Гітлер, що напав на мене. Недавно я дізнався, що винен був не Гітлер, а Сталін.

Через п’ять хвилин намічався новий незапланований поворот у моєму житті.

Дивно, — подумав я в барі на поромі, — чому пором не називається “Надежда Крупська”?

У принципі людина не обирає лише два моменти в своєму житті: народження і смерть. Решта моментів може бути скорегована самою людиною. Можна втекти, як Скворода, з-під вінця, можна... Ні, навіть момент смерті можна обрати самому. Так здається людині. Як зробили це два шановані мною письменники — Гемінгвей і Шпаліков.

Решту життя людина відповідає на пропозиції життя лише двома словами: “так” або “ні”.

“Так” або “ні”.

І все.

Кожне “ні” відкриває іншу позицію життя.

І знову повторюється: “так” або “ні”. Бувають пропозиції безальтернативні, але дуже рідко. Це коли тебе загання життя в глухий кут, звідки немає виходу.

Бувають пропозиції, які можуть

повернути твоє життя так, як ти й не сподівався.

Саме така пропозиція стояла переді мною на стійці бару у вигляді порції виньяку на поромі, що відправлявся в Голівуд.

Я випив пропозицію одним ковтком, як Чедо коктейль “Голий Острів”.

Замовив ще одну порцію. Пропозиції, які могли розвернути моє життя на 180 градусів, траплялися мені нечасто, але траплялися.

Я пам’ятаю три. Три пам’ятаю точно. Насправді, як і в кожного, їх було значно більше. Тих пропозицій я просто не помітив або по п’яні, або по любові, або за звичкою не звертати уваги на сигнали світлофора.

Одна, зараз я розумію, що головна, пропозиція трапилась зі мною в Парижі на Бульварі Капуцинів, біля кафе, саме там, де брати Люм’єри показали свої перші фільми.

Десять або більше, я не рахував скільки, років я був “невійзний”.

Це совкова термінологія, святий Петре, на щастя, сьогодні вже не вживана. “Невійзний” — означало, що тебе не випускали з резервації, де тебе прикуто довгим ланцюгом до соцреалізму, щоб можна було бігати вільно по всій території резервації і по ночах гавкати.

А я хотів у Париж. Нікуди не хотів, а в Париж хотів.

Хотів у Парижі задерти ногу, як мій пес, і помочитися під Триумфальною аркою на площі Етуаль. Помітити, так би мовити, територію, бо я

мене зустріли дві чарівні французьки з товариства. Погони вони чомусь познімали. Судячи з ламавної російської, на звання були не нижче капітанів. Так — дрібна шушера. Як і Путін у ті роки. Тільки Путін був шушерою в Мюнхені.

Я внутрішньо образився, але їхні мізерні звання в моїх очах компенсували розміри їхніх цицьок і бездоганні стегна. Парфуми теж відповідали Статуту КДБ — шанель № 5.

Чотири цицьки — дві за лівим плечем, дві за правим, супроводжували мене скрізь і цілий день. Гарно про це написав Шекспір: Його несли чотири капітани...

У перший вечір (чи то ніч?) капітани донесли мене до дверей зачуханого готельного номера біля вокзалу Сен-Лазар, але в номер заходити категорично відмовилися.

Я подумав, може, воно й краще, бо що б я робив з двома капітанами КДБ, коли сам я мав звання молодшого лейтенанта запасу, за спеціалізацією — мотопіхота. За цією спеціалізацією любов утрюх не передбачено.

Тоді я запросив їх на каву в телефонній будці на першому поверсі готелю. Ну, кафе там було розміром з нашу київську телефонну будку. Якось вже ми вмостилися утрюх на два височезні, як Ейфелева вежа, залізні стільці і я почав:

— Дівчата, — по-французькому — ляфіль, — Ляфільчеки, дайте мені одну добу побути віч-на-віч із Парижем.

— У жодному разі! Ви ж мови не знаєте. Вас можуть викрасти! Вас можуть згвалтувати збоченці. Тут

Вас можуть... ви можете загубитися, нарешті, в цьому велетенському місті...

— Стоп! — сказав я французькою (французьку я компрампую відсотків на п’ять—шість — цього достатньо, щоб сказати “Стоп!”, замовити каву і купити квиток на метро), — ... Збоченці з Сіракуз, тобто з ЦК КПУ, мене вже згвалтували... вдома... гоп-стоп, Зоя, не виходя із строя... вдома... американські агенти мене вже завербували в Белграді... заблукати в Парижі я не можу... Ось спитайте мене: як пройти пішки від Бобуру до Собору Святої Магдалени навпростець?

— Як пройти від Трокадеро до Палацу Інвалідів? — спитала та, в якій цицьки були на номер менші й стріляли в різні боки, ну, були... зи-зоокі.

Цицьки в Парижі, наскільки я на цьому розуміюся, бувають трьох видів: паралельні, зизоокі й накладні.

Все. Зрозумів я. Якщо вони почали ставити запитання, то вони в моїх руках.

Я увив перед собою на тлі чотирьох цицьок карту з мого туалета і прочитав напам’ять назви всіх вулиць від Трокадеро до Палацу Інвалідів і запропонував ще два альтернативні маршрути через два різні мости через Сену. Ще й розповів цицькам *покадрово* фільм Йоренса Івенса “Сена зустрічає Париж” і фільм Рене Клера “Під стріхами Парижа”.

Навіть проспівав, як зумів, музон французькою з цього фільму. Знання французького кіно вирішило питання.

Цицьки погодилися піднятися зі

Я вийшов з готелю о пів на п’яту, пам’ятаючи настанову Остапа Бендера, що міста краще за все брати на світанку.

Розчарування почалось від вокзалу Сен-Лазар.

Париж у моєму сортирі був більш Парижем, ніж на Сені. На карті був звабливішим, здавався букетом *ненюханих* обіцянок.

Мені ніяк не вдалося перекопати себе Парижем, що свято постійно зі мною.

Або Гемінгвей брехав, або треба було починати ранок з аперитиву, *і далі вездє*, — як оголошують у підмосковних електричках.

Вустриця тихо скавчала у внутрішній кишені спинжака. Просилася у рота, а може, до вітру.

Десь о шостій накотило Парижем.

Звсєм не з того боку, звідки я чекав. О шостій на маленькій вуличці Клію, всього по всьому триста кроків, де з шостої до сьомої просто на тротуарі торгували сирами, гарячими круасанами і фруктовими екзотичними небилицями я, нарешті, відчув головну тему Парижа носом.

Запах свіжозмеленої кави дали вів мене, як куріпка веде сетера від свого гнізда, від кав’ярні до кав’ярні, від Ейфелевої вежі через Монмартр, Шанзелізе, Трокадеро, Булонський ліс і далі скрізь...

Париж насправді існував в іншому вимірі, до цього не відомому мені. У вимірі невідомому картографії. До струмків з запаху кави додавалися струмки летючих сміливих смажених каштанів, затхлі ставки японської сечі (Кобо Абе писав правду, що Париж просякнутий запахом сечі, він таки пре-пост-футуро-реаліст), все це зливалося з вертикальними струмками фонтанів із калейдоскопічних відтінків парфумів з різкими акцентами солоного отруйного, ледь вловимого вустричного смороду, що накочувалося невидимими атлантичними мініцунами.

І ще інакше, не по-совіцьки, відгонили вихлопні викиди авт.

Цікаво, чим вони заправляють свої авта, подумав я, невже совковим парфумом “Красная Масква” — бо саме “Красною Масквою” смерділо з-під кожного “Пежо”, “Рено” і “Сітроену”, що котили хвилями по Шанзалізе.

Як від моєї голомозої вчительки з англійської в школі № 461.

Під Сакре Кер стійкий запах поту художників змішався з настирним запахом скипидару та кедрової олії — запахом бездарного монмартрського живопису.

Раптом ніс ледь вловив запаморочливий запах жінки, що точився понад самим тротуаром майже невидимим струмочком десь з глибин Парижа, здається, з бульвару Капуцинів.

Струмок поодиноких молекул дивовижного смелу то заповнював собою крони каштанів, ніби листям, що вже поопалили, то зникав за дверима порожніх кафе... то виблискував пунктиром на хвилях кошернаго паризького повітря, яке невтомно штовхали перед собою вузькими вуличками-шхерами картаті “Пежо”, “Рено” і “Сітроени”.

Я, як і годиться сетеру, йшов на здобич верховим провідом.

Париж почав чаклувати. Мене почало водити Парижем. Паризька мара марувала Юрком до четвертої опівдня.

По четвертій я вже механічно переставляв ноги.

Запах тахікардично зникав. Ніздрі виснажилися.

Ніс став вульгарною окрасою лиця і відмовлявся працювати носом за прямим призначенням.

Я остаточно загубив верховий слід на бульварі Капуцинів, десь біля кафе, де брати Люм’єри зробили

пас на вихід Леніну своїм *важнійшим із іскусств*.

Я йшов крізь натовп парижан, як *советський* криголам “Челюскін”, крізь паковий лід Баренцового моря, байдужий до Парижа і парижанок, які отруювали повітря нестерпним смородом Коко-Шанель, коли почув:

— **Здравствуй, Юра!**

Сказане було масковською говіркою. Сказане було інтонацією, що не залишала жодного сумніву щодо законності права на інтимність звернення.

Такі обертони бриніли колись лише в колоратурному сопрано моєї шаленої любові з венерологічного кабінету на вулиці Метростроевській, що відразу за Кропоткінськими воротами. Хоча воріт там ніколи не наблюдалось. Та й Кропоткін ні в якій ворота не лізе.

Я автоматично зробив наступний крок і підвів очі назустріч тому сопрано:

— **Здравствуй, Юра!**

Повз мене проходила жінка трохи молодша за мене, якоїсь нетутешньої краси. Не паризької краси, то точно.

І не варшавської. Бо найвродливіші красуні живуть у Варшаві й навчаються в тамтешньому університеті.

Колись я дві години простояв біля входу в варшавський університет і спостерігав за еталонними екземплярами просто з “Палати Мір і Ваги”, що поспішали на лекції з якихось дурнувятих наук.

І воно їм треба?

Та, що пройшла повз мене, була з потойбіччя.

Але я був колись в тому потойбіччі, і кохався там у потойбіччі з тамтею. Але забув геть усе. Я забув, хто вона. Її сопрано повертало мене в потойбіччя, в моє минуле життя, якого я ще не прожив. Тільки збирався... жити...

Я все життя збирався жити...

Вустриця у внутрішній кишені почала битися в істерію.

Обличчя Сопрано було, як спалах електрозварки без захисних окулярів.

На мить я осліп.

Ноги, дурні, бо ноги, зробили ще три кроки.

Коли зір повернувся, я обернувся.

І тут я зрозумів.

Що втратив її.

Бо зі всього, що промайнуло, — на черені ока був лише абрис обличчя.

Більше нічого.

Яка вона ззаду, я не видав.

Переді мною були спини, потилиці, плечі, сидниці, які розліталися, як більйарні кулі, коли розбивають піраміду.

Я кинувся в натовп.

Обігнав тих, хто йшов мені назустріч кроків на сто і обернувся.

Чекав, що вона десь тут у натовпі знову скаже:

— **Здравствуй, Юра!**

Коли прокотилася повз-через мене п’ята солонна хвиля вустричного опіуму з ятки на розі бульвару Капуцинів і провулку Шато, я оговтався і кинувся прожогом у всі двері всіх перукарень, салонів і кнайп, як кажуть у Львові.

Сопрано розтануло в повітрі без жодного відголоску луни.

Потойбіччя затягнулося ряскою, як затягається ставок, коли в нього гулькне вустриця.

Я витяг з кишені вустрицю, яка ридала, і проковтнув її разом з мушлею.

Так їй і тре! Бо відчув пекучу жагу голоду.

Далі буде.

АПОСТОЛУ ПЕТРУ»

прочитав в Кобо Абе, що Париж просяк сечею арабів і негритосів.

Про мою мрію знали мої друзі. Один із них привіз мені з Парижа карту для туристів, на якій було намальовано всі головні принади міста. Ні, неправда, забув, карту привезла Кадочнікова. Карту подарував Ларисі в Парижі Даніель Ольбрихський, який ганяв з нею Парижем у своєму відкритому червоному кабріолеті п’яний у дупу. Він узагалі тверезий не бував від народження. І свою кращу роль у фільмі Анджєя Вайди “Все на продаж” зіграв не просихаючи. Він мені сам вихвалявся. Даніель помітив на тій карті хрестами всі кабаки, в яких вони з Ларисою відмітилися. Хрестів на мапі було рясно, як на цвинтарі.

Крім хрестів, на мапі було намальовано все.

І Триумфальну арку, і Палац Інвалідів, і міст царя Олександра, і Нотр Дам, і Сакре Кер, і... ну, геть усе... і Лувр... і Монмартр... і Блошиний Ринок... і Пер-ля-Шез... і Шанзалізе...

Я повісив карту на дверях в туалеті, якраз навпроти унітаза. Щодня, як мінімум двічі на день, я міг вивчати карту без будь-яких перешкод. Я почав затримуватися в туалеті так довго, що Кадочнікова, коли поверталася після спектаклю в *єврейському театрі русьської* драми імені Лесі Українки, страшенно нервувалася і починала стукати у двері через годину після повернення:

— Что с тобой, Сергей?

— Літаю, як фанера над Парижем... з Данієлем... Уже п’ятдесят п’яте коло...

За рік я знав Париж, як свої п’ять пальців. Краще за Ольбрихського. А він брехав мені, що народився в Парижі.

Нарешті мене випустили з резервації.

І відразу в Париж.

По лінії дрючби народів товариства Франція—СРСР.

Під скляним склепінням Орлі

вони на кожному кроці, в Парижі. Вас можуть завербувати американські агенти. Ви ж бачили того негра, що три квартали йшов за нами і показував з-під поли пальта щось подібне на кінський фалос? Зваблював... Мовчки... Бачили? Добре, що не побачили... То був не конячий, то був його натуральний. Він відомий збоченець... Кентавр із Сіракуз...

мною в номер і дали дозвіл на одну добу фулконтакту з Парижем без хвостів і поводирів.

У номері ми видудлили пляшку “Горілки з перцем”, закусуючи по черзі однією вустрицею без проглоту. В мене була лише одна вустриця. Мені подарував її гарсон із вустричного кафе на Шанзалезе.

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО
Фото автора

Багатобарвна музика левади супроводжує мене все життя. Було прокидаєшся — під музику, увіходиш у ніч — під музику. І сни колихає та сама музика: очеретянки (чикри-чикри-тю-у! чикри-чикри-тю-у!), бекас (ме-е-е-е... ме-е-е-е!) або ще коза; під очеретиною витягнув довгу шию бугай і гуде, мов і дна дістає; он сокочуть, кричуть, тюгичуть дикі чорненки курочки, оксамитові дикі качечки, перламутрові дикі гуси... а веселкова рибалочка сидить на лозині й видивляється у воді на свою красу, але не дрімає: ледве покажеться десь рибинка — миттю пірнає і ловить довгим своїм дзьобом; як тільки заспокояться мружки, і знову вода стане люстерком, рибалочка вже й на лозині знов...

А вийдеш у берег удосвіта — об'ємно, барвисто лунає соковита музика живої левади. Щира, ясна, заклична — до світла, снаги, життя, а увечері тут — розгонисто, розлунисто, поліфонічно, урочисто звучить найтривкіша у світі музика, солістом у якій віртуозний маестро — соловейко...

Гляну тепер на ту пустелю, й самому не віриться, що все оце дивобогатство там було. Господи, хто ж напоумив спритних керівників випереджати генеральні завдання чужих верховників і спустошувати заповідні куточки рідної землі, висушувати живлющі оазиси?!

Коли затівали сплюндрувати межирицьку леваду (технічними засобами будівництва Канівської ГЕС), автор цих рядків пропонував альтернативу: поглибити, почистити леваду — і буде розкішний ставок, буде риба, вода, краса, екологія — радість буде дітям і дорослим. Де там! Що ви тямите? Висушимо, посіємо, засіємо... І вийшов із того, як у необачного коваля, великий пшик. Леваду осушили, волога впала, городи, садки, луки позасихали... Пропала щедра левадна музика і радість дитяча. І ніхто тепер не повірить, що на цій низині колись була найбагатша у світі казка.

Пам'ятаю дві найчарівніші у світі річки: Росаву і Рось. У тій невеликій, але глибокій звивистій гірській річці Росаві ми купалися, вчилися плавати, пірнали, бавилися, ловили рибу (часто й чималу!), печерували раків, на березі її милувалися розкішною верболозів і різнотрав'я, плели з лози корзини, кошики, верші, сапетки, робили візки, "лісапетки"... Немає тепер чарівної Росави і того багатства над нею — під нитку позакладали колись вибухівку і так рвонули, що в хатах вікна посипалися, мур повалювався. А зробили... стічну канаву, і жодне джерело тепер її не підживить. Річка знала, кудюю і як їй текти. Не чіпай ти її! Ні, перетворили... А Рось? Мабуть, у всьому світі знали про її неповторну красу. Нечуй-Левицький оспівав її чари. Але ж то було до перетворень. Переказували в Межиричі старі люди, як перетворювачі наказали постинати над Россю верби, щоб не заважали, коли волами тягнуть дуби (великі лотки) з буряками до Набутівського цукрозаводу. А той завод щороку спускав у річку якусь отруту, що дохла риба

ЗЕМЛЯ, ВОДА, ЛЮДИ....

кілька днів плавом пливла, люди стояли над річкою і плакали. Пам'ятаю і я, коли ходив понад Россю і кризь слюзи дивився на дикунське варварство: аби "не змарнувати" жодного клаптика землі, переорали глибочезним плугом береги, аж лозові кущі, верболози й чагарники повивертали просто в річку.

...Упродовж двох десятиліть велася запекла "дискусія", чи можна будувати в Бучаку гідроаккумуляторну станцію. Ніхто й не збирався зважати на мудрі пропозиції, болючі переживання за долю рідної землі, ніхто й не думав керуватися здоровим глуздом. І от! Знесли, зруйнували правічну історичну пам'ятку Лисуку, поруйнували старовинні городища, поселення, стійбища, посягли на неповторні пам'ятки ландшафтної архітектури... Невже це Бог простить?! Невже не ясно кожному живому створінню, що берегова гряда від Вишгорода до гирла Росі (принаймні) мусить бути недоторканною як пам'ятка археологічна, історична, геологічна, тектонічна, ландшафтна, дендрологічна, орнітологічна, гідрологічна, космічна, культурна і т. ін.? То чого ж навіть у рідній столиці по схилах річок, струмків і потоків кожен робить що заманеться або що загадає бригадир (невідомо звідки присланий). Ніби на Київ напала пошесть великого корчуння...

Навколо столиці тугим зашморгом стягуються "новобудови крутих", як охрестили їх люди. Моторшно стає, коли бачиш, як ці хмародрапи сідають річки, водойми, нехтуючи святим законом про захисну прибережну смугу...

...Ще малим ходив я з батьком косити на луки. Він мені наладнав маленьку косу ("п'ятку"), щоб і мені не було нудно. Косимо, а пити хочеться, то взяли соломинку й зі стерні рогозу чи півників (зеленого гранчаемого стаканчика) росу спиваємо. Або виріжемо очеретинку, лозиною проштурхаємо колінця й тією довгою трубкою із Росі воду п'ємо —

добру, джерельну, цілющу... А тепер ви ризикнете оту воду пити, що Россю тече? (Дедалі більше нарікань на ту навіть, що з-під крана!). І так химерно, дивно і страшно: людина все далі відходить від того середовища, що забезпечує їй життя. Рубає гілляку, на якій сидить... Засипає воду гербіцидами, всілякими відходами й отрутохімікатами... Затрує землю, а з тим і всю рослинну їжу, якою вкорочує сама собі віку...

Ідеш поїздом — і над кожною річкою, річечкою, струмочком бачиш звалища, купи сміття, брухту, ніби люди навріпилися якомога швидше завалити всі джерела існування життя на землі. Гляди, стоїть хатка над річкою — пишайся, милуйся красою. Ні, і попіл, і сміття, і навіть гній — просто від хати у річку. Уже хатка не на вершині краси, а на вершині сміття.

Ідеш автобусом, на узбіччях у ярку, долині, ямці — скати, пляшки, пакети, целофани, папір... Ось на литовських дорогах я цього не помічав. Там чистота ідеальна. Де ж поділася наша давня охайність, чепурність, дбайливість, нетерпимість до бруду, байдужості? Де ж підвісав ідеал чистоти нашого господаря й господини?...

Чого тепер навіть у столиці часто двором соромно пройти? Сміття, бруд, хаос... А під'їзди, ліфти, коридори?... А трамвайні, тролейбусні, автобусні зупинки й станції метро, що перетворилися на брудні "барахольки"? Просто під туалетом продають печиво, пірижки, ватрушки, смаженину, тараню... на смітнику — ковбасу... І ніхто вже й не питає, чи ті пірижки, яблука, ковбаси з радіацією чи без... А ще на базарах, базарчиках, торжках, переходах — проліски, підсніжки, конвалія (обережками!), навіть реліктовий боровик із Червоної книги. З корінням... А ще на усіх базарних і не базарних місцях — із тужно-сумними очима нещасна риба, жертва дрібно-промислового нещадного браконьєрства... А ще на тих торжищах із кожного ві-

Як розказували старі люди, в моєму рідному Межиричі (Канівського району) було на Слободі вісімнадцять вітряків (неподалік від тепер відомої стоянки пізнього палеоліту) і в Навистці — у видолінку річки Рось — двадцять чотирьох. Стояли вони віки, допомагали людям. Та не витримали темних вітрів ХХ століття...

конця (чи громобійного "мага") торохтять, деренчать, завивають чужі децибелі, забиваючи вуха і душі окупаційним барахлом.

Дійшли того, що куди не кинь, то клин. Ось зав'яжуть марлею вчетверо водогінний кран, через день подивиться на той фільтр і визнає, що ви п'єте. Це те, що виме. А невидиме? Те, що впало на нашу голову й на нашу землю з Чорнобиля. Те, що під землею тече-протікає через товщі світловодські, бортицькі, чернівецькі, білоцерківські й чорнобильські... А ті зливи чужинського та й свого саморобного бруду, що ллється у наші душі з телевізійних ящиків, радіоних ящиків і коробочок, із деренчливих "магів" на кожному перехресті.

Стільки біожиттів, біосвіттів погубили! А толку?... Що зосталося, позабудовували суперпанськими маєтками--дачами, "прихвизованими" зонами, куди простому чоловікові зась. Що там твориться, один Бог знає. Ніхто й не згадає тепер закону про неодмінну природоохоронну прибережну смугу.

У Межиричі, кажуть старі люди, було колись на горі вісімнадцять вітряків, і в долині над Россю, де вітер бере, двадцять з гаком. Я ще два пам'ятаю на горі. І славетного майстра "діда Олійника" (хоч його прізвище було Радченко), мірошника, до якого з пів-України їзджали вчитися наковувати камінь. Тепер жодного вітряка немає.

Цікаво, чи знає хто-небудь достеменно, скільки мільйонів вітряків було в Ук-

раїні й скільки вони могли замінити барелів енергоносіїв? Після війни були повсюди вітроважуги. І майже все це понищено. Стільки понищено "робочої сили" — енергії...

Людство у нас тепер захищається від гігантманії — як трактор, то щоб був найбільший у світі, як праска, то щоб найважча... Ось і марнування металу, коштів, енергії, сил... А світ уже знає нові сучасні технології, які забезпечують не тільки економію, а й бережуть людей... Аяке, не людина заради цивілізації, а цивілізація заради людини...

Уявіть собі чоловіка, що сидить над відром чистої води. А тоді ні з того ні з сього накидав у відро сміття й грязюки і... п'є. Смішно, такого не буває? На превеликий жаль — це збірний сьогоднішній портрет...

Почуєш хіба що про окремий дидактизм, які відроджують, відновлюють замулені джерела (як і духовні), насаджують дерева над річками, ставками, озерами, до рогами, думають про оздоровлення навколишнього середовища... Мені, чуючи по радіо, читаючи в газеті про ті мільйони барелів нафти, які пускаємо з димом, стає страшно: так можна викачати всі земні соки, так можна пустити з димом і нашу планету, вже легеньку як пушинку... Чого ж людство не шукає альтернативи і знемагає в запаморочливій битві за "енергоносії", що на час зігрівають, але поволи затають зашморг... Людство знахобніло в своїй егоїстичній формулі: "На наш вік вис-

ко-природниче дослідження Миколи Яценка й Федора Вовкодава "Екологія Межириччя". "Про колишню якість природного середовища в Межиричі свідчать назви уроцищ Турів Берег, Березова Балка, Вовче, Дубове, Левада, Степок, Пристань тощо. Тури водилися на Україні ще в XVII ст., а ведмеді на Мошногір'ї були на початку XIX ст. Річкова пристань діяла порівняно недавно", — пишуть автори. "У минулому багато була природа Межириччя та його околиць. Про широку й глибоку Рось, що текла між розкішних левад, ми можемо судити з того, що сусідня Сахнівка в XV ст. називалась Осетровим (тут ловили багато цінних осетрів, яких уже давно не стало)... В останні роки відмічається масове усихання сосни та білої акації, яке лісоводи пояснюють впливом посухи... Річка нашої вітчизняної слави, красуня Рось перетворилась у каламутний і мілководний потік. Зникають заплавні озера, замулюються джерела. Пейзаж переосушеної заплави Росі й Росави нагадує таврійський степ". І не можеш не перейнятися гіркими думками дослідників: "У буденних турботах про "добробут" і "комфорт" люди часто забувають, що здоров'я природи є єдиною надією на благополуччя дітей і внуків. Відновити втрачені багатства й красу природи дуже важко, а з часом буде й зовсім неможливо". А в "Молоді України" не так давно магістр державного управління Володимир Мартинюк дуже точно висловив думку, що для людини, її долі рівнозначно необхідні як жива природа, так і її мова: "Зникнення та деградація якоїсь мови й культури є таким же безповоротним і болочим ударом для світу, як і зникнення якогось виду тварин чи рослин. Відсутність піклування про унікальне культурне середовище в якійсь країні сприймається світовим співтовариством так само негативно, як, наприклад, винищення рідкісних живих істот та рослин у деяких відсталіх країнах третього світу. Теперішня нездатність українського суспільства зробити що-небудь для підтримання мови й культури, назва якої збігається з назвою держави, викликає глузування іноземців, ставить під сумнів серйозність і перспективи існування української держави".

Аби щось берегти, треба його любити, а щоб любити, треба його знати. Коли усвідомиш, відновлюєш, як любили й берегли твої предки землю, воду, повітря, усе, як казала Катерина Білокур, ростуче й усе живе. Екологічні знання найміцніші, коли засвоюються змалечку, бо потрібні людині для того, щоб вона стала людиною. Невичерпна скарбниця — народний досвід, закладений у найрозмаїтіші види народної творчості, у найкоштовніші комірки народознавства. Усі шкільні предмети мають бути насичені цим досвідом. І потрібен окремий шкільний курс — екологія. Екологія природи, історії, мови, мистецтва, екологія духу людського, а як узяти ширше — екологія культури.

“Всі митці малюють одну велику картину, де прояснюється людська душа”.

АБЕТКА ВІДОМИХ ІМЕН

— **Чим переймаєтеся сьогодні?**

— Я написав 15 пропозицій до Президента — що ми повинні були зробити, чого ми не зробили і чому ми не зробили. Найбільша поразка — “Арсенал”.

— **Начебто ж було виділено мільйони гривень на реставрацію “Арсеналу”. Засвоєні ті кошти чи ні?**

— Річ у тім, що я до коштів не маю жодного стосунку. Я даю творчі пропозиції, які сприймаються і сприйнялися. Були комісії Міністерства культури, збиралося багато людей, музейники, навіть із-за кордону були спеціалісти. Начебто ми прийняли таку концепцію, що в “Арсенал” із приміщення на Замковій горі переїздить Державний історичний музей. Для такої держави, як Україна, це ганебно — тримати музей у художній школі, там же всі експонати — фонд. Зразок — історичний музей у Москві на Червоній площі — має спеціально збудоване приміщення. У складному стані музей декоративно-прикладного мистецтва в Лаврі. Там теж усе загрожене, шашіль, міль у фондах, роботи Білокур і Приймаченко перебувають не в музейному оточенні. Тому той музей треба перевезти в достойне приміщення з нормальним температурним режимом для дерева, тканини, живопису, акварелі й т. ін. Це два основні музеї, які віддзеркалюють історію і душу України. А перший поверх в “Арсеналі” я пропонував обладнати як зал поглибленого знайомства з Україною. Туристи, яких цікавить наша історія, могли б за короткий час здійснити пізнавальну екскурсію, побачити історичне і художнє тло України за кілька сторіч.

— **Ви виступаєте в цьому проєкті як радник?**

— Як громадянин України і митець, який хоче, щоб його державу поважали, а її гостей гідно приймали. Скажімо, приїхав високий гість, президент якоїсь країни, а ми заводимо його у флігель Маріїнського палацу. Це не Україна, це не масштаб. У “Арсеналі” все було б інакше, в іншому масштабі, на іншому рівні представництва.

— **Ви піклуєтесь про закордонного президента, та чи пам’ятаєте “маленького українця”? Чи побажить він свою Україну?**

— Звичайно. Головними відвідувачами будуть мама з маленьким українцем. Величезний зал — 160 м завдовжки, нижній поверх нижнього крила. Там показана вся історія, але це треба бачити проєкт. Перекопаний, відвідувачів буде багато.

— **Скільки залів планується в “Арсеналі”?**

— Там 4 крила по 160—180 м завдовжки, два поверхи по 8 метрів заввишки, це 28 тис. кв. м, без добудови і підвалів.

— **Чи дозволяє теперішній стан будови сподіватися, що все можна швидко зробити?**

— Якщо нормально робити, то можна було б здійснити уже багато чого. Але ж якби була якась ціль і ідея, а то ми товчемося на одному місці.

— **А Ви сформулювали ідею? У чому вона полягає?**

— Вона полягає в тому, що у першому залі представлена історія України у символічних речах, реконструкціях експонатів. Наприклад, ми не маємо права ставити копію на експозицію, бо в музеї повинен бути оригінал. А тут маємо право відтворити всі клейноди козацької доби, символи Богдана, Сірка, Богуня, все, що можна знайти в архівах Туреччини, Польщі, Москви і показати тут, в Україні. І це демонструється історія України: в одному ярусі, на одному поверсі, на одному майданчику. Тут можна проводити урочисті заходи — зустріч президентів, вручення почесних нагород. Це стає діючим президентським залом для урочистостей. Залом державних прийомів для іноземних гостей. Він не зак-

ритий, може функціонувати для туристів. Лавра поруч, через дорогу перейшли і зайшли в “Арсенал”. У центрі “Арсеналу” пропонувалося збудувати Пантеон слави видатних українців.

— **Це не нагадуватиме Кремлівську стіну?**

— Ні, можливо, це нагадуватиме меморіал у Франції. Решта приміщень “Арсеналу” — для пересуваних виставок. Наприклад, виставка зі Львова. Ніхто ж не бачив, що у Возницького у фондах, він міг би представити свою колекцію. Побоюються, що позабирають експонати з музеїв і створюватимуть “Арсенал”. Це не так. Згідно з концепцією, просто будуть виставки різної тематики з різних музеїв — Чернігівського, Дніпропетровського, Львівського... Сучасні й закордонні виставки теж можна робити. Там величезні простори, це діючий виставковий центр. Але все лишилося “добрими намірами”. “Арсенал” віддали в інші руки. Буде Віктор Пінчук відати фінансуванням, і ми побачимо на тлі Лаври модерн. Експозицію, про яку йшлося, уже не буде збудовано. Можна його списати, той масштабний національний проєкт нової України...

Другим моїм проєктом був

спонсора, — я дав 30 тисяч доларів, не знаю, на що. Хотіли підняти національну ідею... Зараз цей об’єкт забрали і на тому кінець.

— **Продовжуємо козацьку тему. Батурин.**

— 2003 року, в часи, коли “Наша Україна” була в опозиції, виникли глобальніші ідеї. Скажімо, народилася ідея стіни пам’яті Батурина. Це кріпосна стіна, яка з’єднує два береги. Рельєф Батурина такий, що там цитадель, а потім рови, мабуть, оборонні, бо вони кругом ідуть. Зараз вони жакхливо занехаяні, туди скидають сміття. Чому народилася така ідея — зробити стіну пам’яті Батурина? Директор музею показала мені маленьку ікону, яку розкопали археологи на кістках матері з дитиною. На іконі — Богородиця з дитям... Дуже символічно і дуже трагічно. Мене одразу прострілила ідея: зробити на кожну загиблу душу таку іконку. Це знакова ікона.

— **Це не просто знак, це вже символ.**

— А директорка мене попросила допомогти у реставрації, бо у них немає грошей на реставрацію ікони. І так народилася ідея цієї стіни. Кому б я не показував цю ікону, не переповідав ідею, у всіх мороз

ніхто не дає! При тому, що він із До-нецька. Він і на Крути дав гроші, меморіал у Крутах збудовано на його кошти. Неважливо, де людина живе, важливо, яка в неї душа. Так що завдяки Таруті ми щось іще робимо. Спробуємо завершити Палац Розумовського до 2008 року.

— **А яку участь у здійсненні проєктів бере Міністерство культури, цей головний двигун збереження історичної пам’яті?**

— Мав надію, що Ігор Ліховий, будучи міністром, щось зробить, але він нічого не зробив. Вийшло так, що основним гальмом був міністр культури. Здавалось би, що ми повинні отримувати від нього якусь підтримку, але мали тільки супротив і докази незаконності. Міністр Богуцький зараз щось робить, допомагає, наскільки може.

— **Я сподіваюсь, що Юрій Петрович Богуцький допоможе нам вирішити питання з Кобзареву церквою...**

Ви людина, для якої тема Шевченка не випадкова. Ви були на місці його заслання, допомагали створити на Кос-Аралі музей Шевченка, який зараз, власне, безпритульний. І Моринці, і Національний музей в Києві, і Чернеча Гора... Чи не

ми робимо, чого не робимо? Чому нищяться музеї? Чому такі всенародні святині, як Лавра, передаються церквам? Це наша катастрофа. Передаймо ще Софію, Кирилівську, Андріївську церкви! Хтось схоче замалювати Врубелья... Та що це таке? Хто вони такі й яке мають право втручатися? Хто ти такий і що зробив у житті, що хочеш замалювати Врубелья?! А вже ж у Лаврі це зробили — 150 м відреставрованих фресок замазали — і нікому нічого. Нікого не покарали за це. Ніби по-пам можна робити все, що завгодно, — можна вікна бити в музеях і нічого у них не заберуть.

— **Анатолію Васильовичу, я не можу обійти тему голодомору.**

— З таким ставленням, я думаю, меморіал голодомору буде поховано, як і “Арсенал”. О. О. Омелянченка не можу похвалити за площу Незалежності, але він роботи вів швидко, технологічно якісно, за короткі терміни. Омелянченко меморіал за рік би збудував, а зараз усі рвуть і хапають землю, нікому нічого не треба, зносять фортецю. Нема жорсткої позиції.

— **Як інші художники реагують на Ваші ідеї? Чи існує якість певне мистецьке брутство художників, скульпторів, архітекторів?**

— Щодо ставлення художників до моїх ідей, то ті, кому я не конкурент, дуже позитивно ставляться. Але навіть і конкуренти кажуть, якщо якийсь конкурс проходить, що Гайдамака найкращий і не беруть уже участі (*сміється*). Так сталося, що я нікому не конкурент, тому що не займаюся ні живописом, ні скульптурою, я просто вигадую ці об’єкти. Я генератор креативних ідей. Цим в Україні, на жаль, мало хто займається.

— **Вас запрошують до розмови, питають поради, просять бути експертом, знаючи про Вашу креативність?**

— Зараз мене запрошує Росія: із Ханті-Мансійська, Петербурга, Москви і т. ін.

— **Хоча вони знають, що Ви націоналіст...**

— Так, знають. Нещодавно робили багато виставок по Росії, а в Москві провели виставку музею сучасної історії Росії. Був випадок: сидить жінка на вході, чергова, а ми ж ходимо туди-сюди, хлопці з України, розмовляємо між собою українською. А вона до нас і каже: “Подождите, ви какие-то не такие как все люди. Не пьете, не матюкаетесь. У нас такого не было. Откуда вы?” — “Ми з України” — відповів я. “Неужели вы не такие люди?!” А вже ввечері вона обертається до мене і каже: “Боже мой! Да тут за 100 лет такой красоты не было!”

Приїхали якось у Нижній Новгород, красиве місто, а там висить таблиця “Здесь останавливался великий народный поэт, демократ Тарас Шевченко”. Оце, кажу, тому ми і не можемо з москвичами зійтись, що вони не можуть написати “український поет”. Сварився. Але спілкувався переважно з нормальними людьми, справжніми патріотами. Коли почали робити експозицію у Нижньому Новгороді, то директриса художньої галереї почала телефонувати до всіх знайомих, в університети: “Вы придите сюда и посмотрите, что тут делается! Такого тут никогда не было, но не на готовое приходите, а приводите студентов, чтобы увидеть кухню. Пусть вам этот художник расскажет, как это все делается”. Після цього прийшло багато студентів, і я провів майстер-клас. На відкритті стояла величезна черга, але я вже тоді поїхав. Це була пересувна виставка “Мир России: традиции и современность”. Оце так я працюю в Росії. Уявіть собі: я приїхав у Ханті-Мансійськ, одразу знайшов автотхона, попросив розказати усі легенди, і зробив їм національну виставку. Вони сказали: “Ви так нас прославили. Цього не було ніколи”.

Спілкувалася
Любов ГОЛАСА

Анатолій ГАЙДАМАКА: КРЕАТИВНЕ У НАЦІОНАЛЬНОМУ РОЗУМІННІ КРАСИ

Лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Анатолія Гайдамаку знають в Україні: експозиції чи не всіх відомих і значних музеїв, пам’ятник у Крутах, пошук принципово нових історичних проєктів з відновлення історичної спадщини. Чому саме він і чому такий невсипущий Анатолій Васильович ГАЙДАМАКА, чим він переймається сьогодні — про це розмова в редакційній вітальні.

парк світових культур. 2000 року я навіть конкурс виграв, отримав першу премію за ідею увічнення України на зламі тисячоліть. Я запропонував зробити парк світових культур — теж історія всієї України, через тисячоліття. На тій же Кам’яній могилі є протоумерські написи. Починаючи з Трипілля, всі народи і культури пройшли через Україну і залишили свій слід, усе це озивається в культурі України сьогодні. Такий парк пропонувалося зробити у нижній частині ботанічного саду, досить недоглянутий, хоч це й центр Києва. Засобами природи і паркового дизайну ми могли б показати культуру і природу. Така собі алея історії культури завдовжки 4 кілометри. Теж не склалося, просто через апатію. Треба з чогось починати, але я ні до кого не добився. Нікому цього не треба.

— **Третя тема.**

— Третя глобальна тема — Запоріжжя. Хортиця, музеї, який як збудували 40 років тому, так більше і не ремонтували. Експозиція була з елементами, обов’язковими для радянського часу, ту частину просто “відкусили” і викинули, а треба було б уже зробити справжню історію запорізького козацтва. Знов я ходжу, роблю проєкти, розказую, як я бачу цю проблему. Було громадське обговорення в Запоріжжі, кому тільки не показували проєкт! А результатів нуль. Будівля і сама територія захаращуються. Загрожений сімсотлітній дуб. Комплекс теж не добудовано, там треба копійки якісь знайти, ми вже і свої гроші кидали туди. 100 тисяч доларів від

по шкірі. Аналогії цьому задуму в світі немає.

Цю ідею ми не могли втілити в тих умовах, в яких була опозиція, тому вирішили поставити хоча б хрест. Дякуючи гарній людині, Сергію Олексійовичу Антонову, що видобув камінь, на заводі Платонова зробили цей хрест, напівлегально. Коли вже ми змонтували той хрест і вночі їхали додому, місяць світів, холодно, я подумав про тих неоплаканих і невідомих, кому судився той важкий хрест каральних смертей, і зрозумів, що потрібно перепоховати їхні кістки, зрушені при розкопках. Наступного дня привезли звичайну домовину з чорних дощок. Мені самому довелося кістки вкладати. Закрив той гріб, донесли на рушниках домовину до ями. Тоді й відбулося символічне перепоховання, і тепер цей хрест стоїть не на порожньому постаменті, а на кістках безвинно загиблих.

А стіна так і не зведена досі, хоча на неї потрібні невеликі гроші...

Скільки разів реставрувався Палац Розумовського, і жодного разу не доводився до кінця. Над ним, мабуть, висить якийсь рок — то перебудова в державі, то влада змінюється і на тому кидають, розкрадають те, що зроблено. Зараз Тарута дає гроші на це.

— **Сергій Тарута, який входити до числа європейських мільйонерів.**

— Стільки, скільки дає Тарута на розвиток української культури,

Фото Олександра Литвиненка

здається Вам, що інтерес у суспільстві до Шевченка починають підігрівати тільки в день його народження, день смерті і 22 травня? Чому б не зламати цю традицію в незалежній Україні? До того ж, затяжна реконструкція в Каневі може відучити людей ходити до Шевченка... Іноді побажати краще, ніж почути. Що Ви думаєте про цю проблему: “Шевченко й музейна Україна”?

— Про які милості ми благаємо у Бога, коли не цінуємо найдорожчого? Я думаю, що історична пам’ять — це як здоров’я людини. Так і історична пам’ять для нації — не можна хотіти бути здоровим і нічого не робити для свого здоров’я, а систематично його нищити. Думаю, що стан музеїв і пам’яток, пов’язаних із іменем Шевченка, — це кардіограма здоров’я нації, тест на справжність для влади. Тарасова Церква в Каневі — це наша пам’ять про Шевченка, і той, хто цього не розуміє, засягає на Кобзаря.

Коли справи з найсвятішими пам’ятками невтішні, — значить, немає політичної волі у держави на національну ідею. Хто у нас керує країною? Яка наша ідеологія? Що

КОЗАЦЬКА СЛАВА БАТУРИНА

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

На козацькому святі в колишній гетьманській столиці України — Батурині, яке відбулося 10 червня, Товариство “Просвіта” і Народний рух згадувалися багаторазово. І не випадково, адже саме Чернігівські обласні організації “Просвіти” і Руху на початку 1990-х започаткували відродження Батурина в нашій історичній пам’яті, відродження після століть штучного забуття, умисного замовчування. Що в царській, що в радянській імперії.

Рік 1990-й, липень, перший із козацьких походів чернігівців — “Дзвін—90”. Ще в комуноімперії, бодай і агонізуючій. Це коли її адепти мало не кидалися на просвітян і рухівців, на хресний хід, на наші національні синьо-жовті прапори. Саме тоді в Батурині було проведено перше козацьке свято, відслужено панахиду по гетьманові Іванові Мазепі й батуринських козаках, усіх батуринців, знищених московським військом. У липні 1991-го похід “Козацькими шляхами”. Ще велелюдніший, по півночі Чернігівщини, з фінальним дводенним козацьким святом у Батурині за участю просвітян, козаків, хорових колективів із багатьох регіонів України. За участю Романа Іванчука, який так багато зробив своєю творчістю, депутатською діяльністю для відродження гетьманської столиці. З прем’єрою легендарної пісні “Козачка”, яка й народилася в цьому поході, її автори

Козаки гетьманської столиці

— чернігівські просвітяни: композитор Микола Збарацький і поетеса Надія Галковська.

Взагалі Батурин приймає гостей двічі на рік. У листопаді вшануємо пам’ять жертв жакхливого знищення міста московським військом 2 листопада 1708 року. Але чи то від отих перших літніх козацьких походів, чи, може, від думки, що не тільки ж поразки і трагедії відзначати, доброю традицією стало і щорічне літнє козацьке свято. Утім, ці акції поєднані. Бо і святкового червня трагічний листопад стукає в душі, адже Батурин — то і пам’ять, і урок.

Не випадково недільне свято почалося саме біля пам’ятника на честь жертв 1708 року. Це якраз на Цитаделі, на місці спаленої фортеці в самому центрі гетьманської столиці, де навесні 2004 стараннями Віктора Ющенка і його блоку “Наша Україна” споруджено і відкрито величний пам’ятник (автор

— Анатолій Гайдамака) загиблим. Цей хрест на високому кургані домінує над місцем майбутнього меморіального комплексу.

Саме біля його підніжжя відслужили панахиду Єпископ Чернігівський і Ніжинський Севастіан і священики парафій Київського патріархату. Потім була урочиста хода селищем до Кочубеївського парку, де біля збереженого і відреставрованого будинку Генерального судді України і проходила основна частина свята.

Історичні паралелі напрошувалися вочевидь. Вони лунали на відкритті свята у виступах Героя України Степана Хмари, народного депутата від БЮТ, земляка-чернігівця Олега Ляшка, представників обласної влади. Вони ще раз нагадали, що потужна Батуринська фортеця була взята лише через зраду запорозців, які, на превеликий жаль, не вивелися й за 300 років. А ще всім треба засвоїти урок: не доводить до

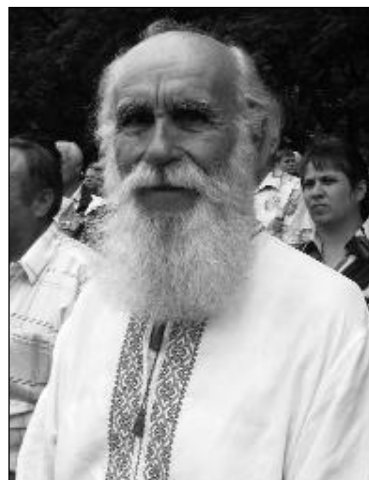

Панахида по батуринцях

добра розбрат серед українців, серед наших проводирів, нашої еліти.

А саме свято вирувало цілий день. Були і козацькі забави, і багатогодинний концерт майстрів і аматорів сцени, і виставки чудових робіт народних умільців.

У святі взяла участь і делегація Всеукраїнської “Просвіти”. Гості зі столиці змогли ознайомитися з багатьма пам’ятками Батурина, чимало з яких ще перебувають у ризикованому стані. Торік наша газета уже писала в репортажах із Батурина, що тут завершуються дуже серйозні реставраційні роботи, те, до чого сотні років не доходили руки ні у царів, ні у комуністичних верховодів. Та й у перші десять із лишком років незалежної України влада не поспішала відроджувати Батурин. І лише при Ющенку, попри всі політичні перипетії, ці роботи вже два роки ведуться у великих масштабах. Час підганяє, адже 300-річчя трагедії Батурина — вже наступного року.

Іван Омелянович Горілий чи не найстарший просвітянин Чернігівщини. Ветеран війни, мудра, поважна людина, він ще й служить дяконом у П’ятницькій церкві Київського патріархату. Козацького свята козак Іван пропустити, звісно, не міг

Баба Параска, легенда Помаранчевої революції, вона ж — Парасковія Василівна Корольок, на кожному кроці потрапляла в обійми учасників свята. На цьому знімку вона — з автором “Козачки”, композитором Миколою Збарацьким

Батуринські козачки. Вони співають у місцевому ансамблі “Козацька душа”

Юні козачата з ансамблем бандуристів “Соколики” з Чернігова

ВШАНУВАТИ ОЛЕКСУ ТИХОГО

Марафонець-патріот поважного віку, Андрій Гаврилович Рязанцев, подолавши відстань близько півтори сотні кілометрів, вшанував пам’ять видатного правозахисника, педагога й громадського діяча, колишнього політв’язня Олексі Тихого, який загинув у Пермському концтаборі особливого режиму (с. Кучино) 1984 року, а 1989-го — перепохований на Байковому цвинтарі у Києві.

Володимир БЕРЕЗІН,
м. Слов’янськ, Донецчина

Андрій Гаврилович Рязанцев, мешканець села Катеринівка Мар’їнського району, що на Донецчині, розпочав свій марафон зранку 21 травня, подолавши того дня понад 110 кілометрів. Наступного дня він знову вирушив у дорогу — через Новодмитрівку, Іжівку, Куртівку, на Кіндратівку та Олексієво-Дружківку — слідами Олексі Тихого. Він уклонився тим місцям, де народився, зростав, учився й працював цей безкомпромісний борець за українську мову, за право

корінного етносу Донецчини вчитися й послугуватися у всіх сферах життя мовою своїх предків.

Особливу вдячність Рязанцев висловив натхненнику цього забігу — автору й виконавцю пам’ятного знака педагогові-правозахиснику, що встановлено на подвір’ї Олексієво-Дружківської школи №14, — Євгену Шаповалову.

Невгамовному марафонцю невдовзі виповниться 70 років, однак літа не стають на заваді патріоту, який прагне привернути увагу мешканців зросійщеної Донецчини до жертвних постатей справжніх героїв України. Він уже “набігав”

тисячі кілометрів, і кожний забіг не тільки тематичний, а й наповнений визвольними ідеями: “Іван Мазепа”, “Тарас Шевченко”, “Микола Куліш”, “Лесь Курбас”, “Герої Крут”, “Оксана Мешко”, “Слава Стецько”, “Левко Лук’яненко” та інші. Загалом 34 марафони!

Андрій Гаврилович завершив нинішній символічний забіг тим, що низько вклонився образу Олексі Тихого, викарбуваному на пам’ятному знакові видатному землякові-політв’язню. Це відбувалося під час великої перерви у школі на очах вражених учнів, які в захваті аплодували незвичайному лег-

коатлетові. За словами Рязанцева, він прагне пов’язати свою малу батьківщину з місцями, де жили й діяли великі люди України.

Найближчим часом марафонець планує розпочати серію забігів, присвячених дружинам і рідним українських правозахисників.

ПОВЕРНЕННЯ АРТЕМІЯ ВЕДЕЛЯ

III Міжнародне свято української духовної музики, приурочене 240-річчю від дня народження Артемія Веделя, відбулося в столиці за участю Національного університету “Києво-Могилянська академія”, Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, Київського міського Центру народної творчості та культурологічних досліджень, Міністерства культури і туризму України, Подільської у м. Києві районної державної адміністрації. Воно почалося Літургією Святого Іоана Златоуста на музику Веделя в Благовіщенській церкві НаУКМА, відбулася урочиста хода та мітинг-концерт “Садба Ведельських”, а також концерти хорових колективів, серед яких Національна академічна заслужена капела “Думка”, Камерний хор ім. Д. Бортнянського (м. Чернігів), Хорова капела ім. О. Кошиця (м. Богуслав), Хорова капела “Золоті ворота”, Народна хорова капела “Почайна”, Державний естрадно-симфонічний оркестр України. Презентуючи нотну збірку “Артемій Ведель. Духовні твори”, мистецтвознавець Тетяна Гусарчук сказала, що творчість Березовського, Бортнянського, Веделя і досі сприймається як певний естетичний ідеал в історії музичного мистецтва. Артемію ж Веделю судилася доля найчарівнішої і водночас найтрагічнішої зірки України. У програмі свята вперше прозвучала ораторія “Києво-Могилянська академія” Віктора СТЕПУРКА за творами випускників Києво-Могилянської академії. Про це наша розмова з композитором.

Фото Олександра Литвиненка

Валентина ДАВИДЕНКО

— Перші твори Веделя було опубліковано тільки через століття після його смерті, потім майже століття їх замовчували вже за часів СРСР. Він поєднав стільки талантів — композитор, диригент, блискучий співак, скрипаль-віртуоз, музичний педагог — і така трагічна життєва доля. Але з якою любов’ю зберіг народ його твори!

— До музики Артемія Веделя я звернувся в своєму творі, який присвячений 395-й річниці заснування Києво-Могилянської академії, на прохання художнього керівника хору “Почайна” Олександра Івановича Жигуна. Це була його ідея: зробити твір, який би представив усю палітру Києво-Могилянської академії, що за період свого існування випустила величезну кількість видатних діячів. У моєму творі оброблено кант Туптала, який учився у Києво-Могилянській академії, два канти Григорія Сковороди, кілька фрагментів концерту №11 Артемія Веделя. Для мене Ведель цінний тим, що він хоровий композитор. Я маю дві спеціальності — хормейстера і композитора, цю музику ми віднедавна почали віднаходити і освоювати. Але якісь фрагменти концертів ще за радянських часів звучали,

Фото Олександра Литвиненка

ли, і мене вразило у Веделя те, що це справді народний композитор, який у своїй творчості торкався найглибшого українського коріння. Його хорові концерти засновані на принципах кантів, а канти, як відомо, стали основою для багатьох українських пісень, для духовної музики, церковної. І в цьому сенсі Ведель унікальний. Якщо порівняти його з Березовським або Бортнянським, то це композитори, які отримали західноєвропейську школу інструментальної музики. Ведель здобув освіту нашу, суто українську, через канти, духовні старовинні пісні. У своїй

музиці, концертах уже пізніше в Москві розширював власні обрії, а виховання мав суто українське. Вражають у його творчості концертні прийоми, він адаптує їх до українського народного мелосу і, мені здається, що це музика вічна, як творчість Баха, Моцарта, Бетховена.

— Наскільки Ви своїм твором прагнули синтезувати дух Києво-Могилянської академії, чим ця академія була особлива, якщо читати через музичну транскрипцію?

— Я хочу, щоб університет “Києво-Могилянська академія” повер-

нувся до традицій, які там були колись. Тому що наш сучасний університет заснований за європейською традицією, і мені здається, йому бракує факультету або галузі духовної музики. Добре, що Олександр Іванович своїм хором “Почайна” проводить роботу в цій області й студенти знайомляться з колосальним багажем. Вони повинні академічно розробляти той напрямок, який розроблявся в Києво-Могилянській академії. Для мене було важливо в творі показати, що Києво-Могилянська академія і тоді, і сьогодні є осередком української академічної думки світового рівня. Я для цього взяв хорові частини у Артемія Веделя, обробив їх з оркестром, інкрустував цю красу хорову, канти Туптала і Григорія Сковороди, вніс і своє бачення сучасної України. А щодо фрагмента концерту Березовського, який я використав в ораторії, то в цьому творі, сказала музикознавець Тетяна Гусарчук, проглядається бетховенський підхід. Трагічна і драматична мова і взагалі сюжет цього концерту настільки глибинно-драматичний, що я, можливо, несвідомо орієнтувався на стилістику, яка проявилася у Бетховена, де б об’єднувалися традиції європейського і нашого хорового концерту, нашого акапельного співу.

— Презентовано збірку тво-

рів Веделя, наскільки повно збереглася його спадщина?

— Ішли великі суперечки, чи віднайдено справжній автограф Веделя, і з цього почалася робота. Відомий хормейстер, який створив капелу бандуристів в Америці, зацікавився нотами, які ще не були надруковані в тодішньому Радянському Союзі і, як розповіла Тетяна Гусарчук, навіть у Канаді цей хормейстер не зміг побачити їх у друці. Було не тільки складно розшукати твори. Назвали список з тридцяти творів, які, умовно кажучи, були існують, але вони ще не ввійшли в збірку, і, як сказала укладач, це завдання всім хормейстерам — відшукати твори і довести, що вони належать композитору Веделю. І навіть до цієї збірки ввійшли проблемні твори, тобто, невідомо точно, чи це твори Веделя, чи приписані йому.

“Усі ті обдаровані і таланти, які нам зверху дано, або ми знизу власною працею отримали, повинні бути задіяними, і, якщо даром отримали, то й даром іншим давати, аби не стати невдячним рабом, що заховав свій талант у землю. Інакше на нас чекає небезпека вічного покарання, а з цього слідує, що той ще більшою вдячністю зобов’язаний тому, хто приймає нас, ніж той, хто віддає...” А. Ведель (з листа П. Турчанінову від 30.08.1798 р. з Києва).

«КОРОНАЦІЯ СЛОВА» № 7

7 червня відбулася церемонія нагородження переможців і лауреатів конкурсу романів, кіносценаріїв і п’єс “Коронація слова”.

Іван ОЛІЙНИК

Добру традицію винагороджувати літературний талант започаткували 7 років тому. Вона вивела на орбіту визнання понад 60 творів. Експерти першого конкурсу оцінювали лише номінацію “Роман”, в якій і досі спостерігається найбільша конкуренція. Нині журі першого і єдиного в Україні незалежного літературного конкурсу обіцяло нагородити українських митців уже в трьох номінаціях.

Разом із гучними акордами на сцену театру імені Івана Франка вийшли ведучі дійства, відомі актори Ольга Сумська та Остап Ступка, які покликали для вступного слова меценатів і натхненників конкурсу: директора компанії “Крафт Фудз” в Україні Юрія Логуша (керівник, меценат, кондитер року за версією премії “Людина року”) з дружиною

Тетяною. З побажанням багатотиражної літератури організатори передали мікрофон Олександру Биструшкіну, який оголосив привітання Президента України.

Були вручені третя та друга премії у номінації “П’єса”, володарями яких стали відповідно: професор Київського національного університету Станіслав Росовецький із твором “Шевченко під судом” і Олександр Гаврош “Ромео і Жасмин”. Очікувану всіма присутніми першу премію вручали народна артистка Раїса Недашківська та директор видавництва “А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га” поет Іван Малкович, який і оголосив моторошну назву п’єси цього річного переможця Ігоря Негреску “Допит небіжчика”. Справді, “краще, коли слово коронують, а не четвертують”.

Давньоруська автентика від кобзаря Тараса Саленка та лірника

Олексія Кабанова дала трохи перепочити перед нагородженням переможців у номінації “Кіносценарій”. Третю премію під оплески залу з рук режисера Олеса Саніна отримав одягнений “точно за вечірнім дрес-кодом” у джинси та футболку “Doors” неодноразовий лауреат “Коронації слова” Андрій Кокотюха за його “Язикату хвеську”. Другу премію отримав, за його власними словами, “на зло куму” за п’єсу “Крадене нещастя” Євген Чвіров. Її

епатажно вручив директор Інституту літератури Микола Жулинський. Володарку першої премії нагороджував професор Гарвардського університету Григорій Грабович. Кіносценарій Ольги Когут “Країні не вистачає сценаріїв, або Не спати, дихати!” отримав належне визнання, хоча про свою перемогу вона “знала ще вночі”. Авторка також зізналась, що сама планує стати режисером однойменної стрічки.

Найочікуваніша частина дійс-

тва — нагородження лауреатів у номінації “Роман”. Після декількох музичних номерів і відзначення “Погоні” Юрія Логвина за особливий патріотизм його історичного роману на сцену піднялися директори видавництва “Зелений пес” брати Віталій та Дмитро Капранови. Третьою премією було відзначено “роман, який налякав”, — “Бранці морю” Наталки та Олександра Шевченків. Це перший твір, створений ними спільно як подружньою парою. Обов’язок вручити другу премію був покладений на письменницю Оксану Забужко, яка передала приз до рук Ірини Чернові за роман, “написаний з любов’ю до України”, — “Село не люди”. Першу премію за традицією вручала Тетяна Логуш із чоловіком Юрієм. Відзнаку отримав роман “Майже ніколи не є навпаки” Марії Матіос, яка, взявши слово, зазначила, що “ні з кого не падає корона при участі в “Коронації слова”, навіть із Шевченківських лауреатів”.

На цій мажорній ноті організатори конкурсу, подружжя Логушів поставили крапку і з побажанням більше писати й шукати визнання відклали наше побачення з конкурсом до наступного року.

Михайло ВІДЕЙКО

Хто не мріяв хоч раз у житті знайти скарб? Але мало кому пощастило, адже трапляється таке не щодня і не щороку. Та й складно це — шукати скарби, головне — часу нині на те мало у кого вистачає. Однак в останні роки у багатьох людей з'явився шанс отримати скарб із доставкою додому — навіть не замовляючи його по телефону!

Адже коли ви замовляєте машину землі, чорнозему, скажімо, для влаштування квітника, то можете разом із цим ґрунтом отримати ще “щось”. Так упродовж 2005—2006 років чимало любителів квітів і трав у Кончі-Заспі отримали разом із чорноземом кераміку... трипільської культури, у вигляді, так би мовити, безкоштовного додатку, бонусу.

Так, нині старожитності трипільської культури, а також скіфського часу, доби Київської Русі та інших епох стали лише домашньою до чорнозему, який можна без проблем замовити по телефону на Київщині. Річ у тім, що цей чорнозем сьогодні видобувають на берегах струмків і річечок, де здавен селилися люди. Коли вони століття і тисячоліття тому влаштовували свої поселення на Ірпені, Стугні, Красній, Бобриці та інших малих річках Київщини і їхніх притоках, то не гадали, що з часом ці місця будуть покинуті та вкриті шаром родючого ґрунту. Частина шару землі утворилася природним шляхом, проте ще більшеросло за рахунок процесів ерозії, змиву зі схилів упродовж минулого століття.

Розорюючи схили долин, селяни рік у рік втрачали чорнозем, який утворювався тисячоліттями. Однак родючий ґрунт нікуди не зникав — він акумулювався ближче до дна долин, а колись повноводні струмки і річки замулювалися, перетворювалися на болота. Товщина шару чорнозему в таких місцях досягає 1—1,5 м. Справжній скарб, особливо коли треба перетворити на сад ділянку, наміту піском у заплаві Дніпра. Лишається лише перемістити дорогоцінний ґрунт у потрібне місце.

Так само, як наміви понад Дніпром, видобуток землі для рукотворних оаз перетворився на вигідний промисел і водночас — на стихійне лихо. Його масштаби нескладно уя-

СКАРБИ З ДОСТАВКОЮ

Упродовж трьох років Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка спільно з Будинком учителя проводять щомісячний лекторій **“Трипільська цивілізація у спадщині України”**, розрахований на вчителів, істориків, культурологів та українознавців.

Мета лекторію — донести до людей наукові знання про трипільську цивілізацію як фундамент духовної та історико-культурної спадщини України, ознайомити з досягненнями археології в цій області.

Учені-археологи доповідали про дослідження трипільської цивілізації та її роль у спадщині сучасної України.

Участь в цьому лекторії взяли відомі вчені: І. Черняков, М. Відейко, В. Дудкін, І. Потехіна, О. Корвін-Тарковський, С. Ольговський, С. Рижов, Г. Пашкевич та інші.

29 травня ми підбили підсумки лекторію у формі вечора запитань і відповідей на тему **“Дослідження трипільської цивілізації і її роль у сучасному житті України”** за участю цих науковців.

Вечір вів голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Павло Мовчан.

У виступі М. Відейка ідеться про нагальні проблеми збереження історичної спадщини.

вити — площа намівів у районі Києва та його околиць вимірюється квадратними кілометрами. А це означає, що приблизно на тій самій площі “десь” має бути знято чорнозем і переміщено на територію вілл і котеджних містечок. І якщо наміви здійснювалися напівстихийно, то видобуток чорнозему — нині повна стихія.

Про екологічні наслідки такого “перетворення природи” сказано багато, значно менше — про ті збитки, які ця діяльність завдає історико-культурній спадщині регіону. І якщо екологічні фактори ще враховуються при складанні генеральних планів розвитку регіону, то пам'яткам, пов'язаним з його історичним минулим, не знаходиться місця серед грандіозних планів на майбутнє. У цьому можна впевнитися, оглядаючи генеральну карту перспективного розвитку Київщини, презентовану на травневому Інвестиційному форумі в Українському домі цього року.

Межі Києва (що сягають України на півдні), забудова селищ, котеджні та дачні селища, нові автомобільні дороги, мости через Дніпро, нові колії залізниці щільно вкривають територію області, в тому числі місцевості, де розташовано пам'ятки археології, яких нині лише на обліку стоїть понад 2000. Однак показана на карті стратегія розвитку області спланована так, ніби йдеться про освоєння планети, яку людина заселяє вперше, а не про

територію, історія якої вимірюється тисячоліттями. До чого призводить (і в незрівняно більших масштабах призведе у майбутньому) такий підхід проєктувальників, можна показати на прикладі лише однієї місцевості, дуже маленької у масштабах області, не кажучи про Україну.

Ідеться про такий собі яр, із якого вже кілька років безконтрольно видобувають той самий чорнозем для газонів Кончі-Заспи. Ця балка неподалік Обухова, місцеві жителі називають її Коломийців Яр. По її дну протікає струмок, на березі якого понад 6000 років тому оселилося плем'я трипільців — творців давньої, чи не першої у цих краях хліборобської археологічної культури.

Хто сьогодні в Україні не чув про трипільців та їхню цивілізацію! Такот, у Коломийцевому Яру розташоване одне з найбільших селищ трипільців на Київщині — понад 30 гектарів. У землі тисячоліттями зберігалися руїни будівель, тисячі керамічних виробів — посудин, прикрашених різьбленим і мальованим орнаментом, загадкові керамічні “біноклі” тощо. Через кілька тисячоліть після трипільців на берег струмка прийшли інші люди — у ранньому залізному віці, а у XII ст. заснували село піддані Великого князя Київського. І вони залишили тут свій слід — посуд, вироби з заліза. Шар землі завтовшки метр, здавалося, надійно сховав сліди давніх селищ

на дні яру. Археологи мали шанс колись дослідити у всіх подробицях життя давніх племен, відкрити невідомі сторінки їхньої історії.

Однак цей чорнозем виявився справжнім прокляттям для унікального археологічного комплексу. 2005 року місцевий фермер заходився будувати ставок, а землю вивозили на замовлення в околиці. Уже тоді охоронці пам'яток виїхали на місце і виявили факт руйнування, тому зробили припис на припинення робіт. Копати ставок припинили, однак чорноземний Клондайк і далі вавив охочих, які розвідали дорогу в це глухе колісське місце. До осені 2006 року шар ґрунту було знято на площі понад 4 га на глибину до 1—1,2 м. Разом із десятками тисяч кубів дорогоцінного чорнозему на квітники й газони вивезено рештки кількох десятків трипільських жителів разом із начинням, а це сотні давніх посудин. Звідки такі цифри?

Восени 2006 року Обласний археологічний музей отримав відомості про надходження зі згаданої місцевості разом із ґрунтом трипільських черепків. За підтримки меценатів було організовано невелику рятувальну експедицію. Упродовж лише двох із половиною днів було розчищено рештки чотирьох жителів, переважно зруйнованих екскаватором, серед яких знайдено розвали двох із половиною десятків посудин, а також кілька цілих!

Серед них — дві біноклеподібні посудини, ціла грушоподібна, кубки, покришки. Вперше за останні сто років, із часів розкопок під Трипіллям Вікентія Хвойки, у цьому краї археологи побачили подібну картину. Здавалося неймовірним, що такі великі посудини стоять цілими. Зазвичай на полях плуги під час оранки нещадно трошать трипільську кераміку, а тут усе стояло як у музейній вітрині. Можна лише уявити, скільки таких унікальних знахідок безжалюно і безглуздо знищено заради просто смішних, копійчаних (порівняно з вартістю втрачених старожитностей) заробітків. Не кажучи вже про наукову цінність і значимість цього унікального комплексу.

Знахідки з Коломийцевого Яру стали окрасою трипільської зали Обласного археологічного музею в с. Трипілля і нещодавно експонувалися на виставці “Трипільська культура на Київщині” в Українському домі. Чимало відвідувачів мали можливість почути розповідь про ці старожитності та їхню драматичну історію. У всіх виникло питання: а що робиться і головне — що можна зробити, аби не допустити подібного в майбутньому?

Зрозуміло, що процес будівництва і розвитку області неможливо зупинити через піклування про давні поселення й городища. Але історико-культурну спадщину можливо включити до цього процесу. На генеральному плані розвитку області цілком могли б з'явитися поруч із природними заповідниками — археологічні, передбачено створення археологічних парків, відвідувачі яких знайомилися б з пам'ятками минулого, відвідували археологічні розкопки.

Коломийців Яр, принаймні його частина, міг би стати однією з заповідних територій, відкритих для наукових досліджень і туризму. Ті ж місця, які опиняться в зоні будівництва селищ, шляхів, мостів, якраз і мають стати, згідно з чинним законодавством, об'єктом рятувальних розкопок. Тим більше, що в області нині живе і працює переважна більшість професійних археологів України(!). Скарби нашої землі, спадкоємцем і єдиним законним власником яких є народ України, заслуговують на кращу долю.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ТА ПАТРІОТИЗМ, або РОЗДУМИ З ПРИВОДУ...

Тетяна ЯКОВЛЄВА,
випускниця гімназії “Троєщина”,
м. Київ

Нещодавно в Національному будинку письменників відбулася презентація другого, доповненого видання книжки Левка Лук'яненка “Національна ідея і національна воля” (Київ, 2006).

Виступаючи говорили теплі, щирі слова про автора, про особливо актуальну сьогодні книгу. Хочеться, щоб те, що вони мовили, почули тисячі українців. Особисто мене цей вечір спонукав задуматися над тим, чи присутня в моєму світогляді національна ідея, яку роль вона відіграє у моєму житті.

Наївно, але мені здається, що мої розмірковування почалися з того моменту, коли я народилася. Через рік після цього Україна здобула незалежність. У той момент я не знала нічого. Навіть якби хотіла, то все одно не осягнула б і половини тих речей, про які йшлося. Що для мене було невідомим, для моїх родичів і близьких, упевнена, не досить значним (активних патріотів серед моєї рідні нібито не було), для інших же — було подією всього життя. Бо в той момент відбулася зміна кольору, зміна назви та зміна ідеї.

У чотирнадцять я зрозумію, ні — почну усвідомлювати, **що** в той період мого безтурботного дитинства відстоювали люди. Збагну всю мотивацію їхніх дій, увесь ризик. І подякую їм за непохитне прагнення волі, за відвагу, стійку рішучість, за глибоке почуття патріотизму. За те, що мали в собі зерно національної ідеї: прагнули до утвердження Української держави. Шкода, не вдалося втілити її сповна. Просто не було одностайної підтримки. У рік мого 14-ліття яскравий спалах освітив українську державу, примусив народ прокинутися. Але чому ж так пізно?

Того року, коли червоний прапор на голов-

ній площі мого містечка Городка, що на Хмельниччині, змінили на жовто-блакитний, мама гуляла зі мною в центрі. Впевнена, що люди старші звернули на це увагу. І було б великою перемогою, якби у серці кожного громадянина молодієї держави теж відбулася перемена. Щоб він відчув себе відповідальним за благополуччя та добробут своєї неньки-України.

Десь у цей період небо пафосних розмов, багатообіцяючих слів остаточно захмарилося. Шлях у світле майбутнє України вже не здавався таким легким. Попереду було багато перепон. А створювали їх окремі можновладці, аби загальмувати швидкий поступ патріотичних ідей. Демократія! Свобода духу та думки! Відродження національних традицій, повернення до українськості! Скільки людей із розвиненим почуттям національної свідо-

мості мріяли саме про такий розвиток подій! І активно відстоювали свою позицію.

Якби мені було тоді не 6 років, а хоча б 16, я багато чого усвідомила б того року. Я б зрозуміла істинне обличчя тогочасної політики і почала б жити по-новому. Тобто боротися проти стандартів, що встановилися, проти брехні, цинізму та підлості. Я б змогла, бо ма-ла б велику підтримку. Я бачила, скільки людей прощалися зі своїм однодумцем, тим, хто їх надихав: того року країна втратила одного з основних носіїв національної ідеї — В'ячеслава Чорновола. Сама ж ідея залишилась. Але хто наслідатиметься продовжити самовіддану боротьбу?

Саме у свої 14 літ я переосмислила власне життя. Я зрозуміла, що живу в Україні, що я — українка. Зрозуміла не просто формально,

а відчула покликання у серці: “Ти не маєш права забути мову та традиції. Ти живеш на цій землі, щоб зберегти пам'ять минулого, надбати майбутнє, але в жодному разі не забути, не знищити”.

Тоді я почала глибше розуміти вірші Івана Франка, Василя Симоненка, Василя Стуса і дедалі більше не розуміти людей, які живуть в Україні. Наша держава була і є багатою талановитими людьми. Чому ж не брати з них приклад, навіщо тягнутися до негативного? Бо, мабуть, набагато легше жити, не знаючи відповідальності й зобов'язань.

Я не знаю, що буде в Україні, коли мені виповниться 60. Може, мої діти житимуть щасливо й безтурботно. Ні, мабуть, ні. Така вже нелегка доля українця, — шукати істину і утверджувати себе в світі невтомною працею. Тарас Шевченко закликав: “Борітеся — поборете”. Вірю в слова великого поета. Можливо, і не скоро збудеться, бо дуже багато потрібно ще нам усвідомити і зробити.

Зустріч із Левком Лук'яненком підтвердила мою віру в те, що національна ідея жива. Просто потрібно відчувати її у своєму серці. А якщо ні — віднайти відповіді на животрепетні питання у презентованій книзі, навчатися ставати мудрими, щоб перетворити український етнос на націю.

І я можу взяти на себе відповідальність за те, що в майбутньому буде краще. Бо моє покоління, а це тисячі випускників-одинадцятикласників — українців мають нове мислення, незалежне. Я знаю думки тих, хто навчається зі мною в одному класі, їхні прагнення. Вони дуже світлі, сповнені впевненості, рішучості. Ми, молоді люди, хочемо жити вільно в своїй країні, бути щасливими, можливими, тож даємо слово своїм славним попередникам, що розбудуємо, прослаavimo нашу рідну матір-Україну.

ШОУ-БІЗ: ВІД ВИБОРІВ ДО ВИБОРІВ

Олександр ЄВТУШЕНКО

Усі пам’ятають виборчі перегони 2004—2006 років і те, як контрастно розділився артистичний табір за кольорами. Дуже скоро почнеться новий передвиборний марафон. Усі колізії попередніх парламентських перегонів ми ще пам’ятаємо. Окрім самих кандидатів героями марафону були артисти, на популярність і харизму яких робили свої ставки політтехнологи кандидатів. Отже, перед тим як почнуться виборчі перегони, нагадаймо собі й людям, з ким і задля чого працювали наші артисти на попередніх виборах.

Шанс підзаробити на виборах випадає для сотень “безімненних” слуг Музи, які не дуже розбірливі в питаннях ідеології і програмних документів на депутатство найвищого рівня. А нащо? Якщо тебе кличуть пограти й поспівати за досить грубі гроші, якщо кличуть саме тебе — це означає, що партійні девізи і символіка, які бовваніють у тебе за спиною, автоматично стають “твоїми”. Мало розуміли для тебе як музиканта аббревіатури, а разом — чемні люди в елегантних костюмах, яких ти бачиш уперше в житті, виявляються чимось на зразок “мани небесної”. Особливо тоді, коли ти місяцями сидиш без роботи...

Отже, для переважної більшості артистів кандидати в депутати лишень працедавці, які акуратно платять і нічого особливого не вимагають. Ну, хіба що пару разів зі сцени озвучити чиїсь імена та приз-

вища. А раптом вони й справді не погані люди?

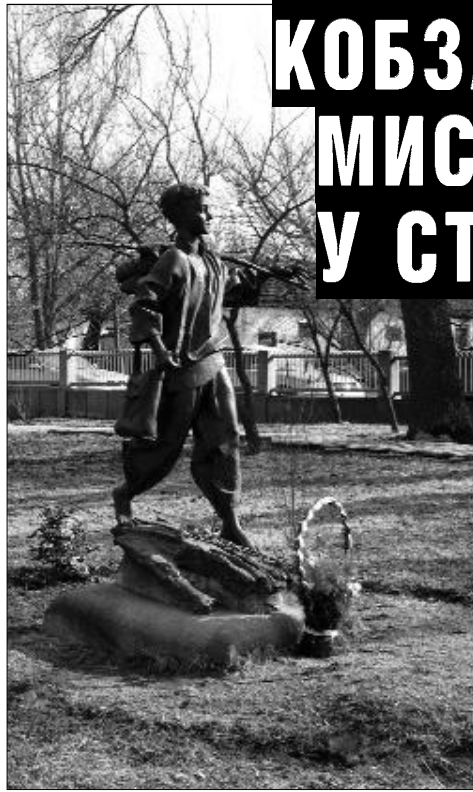
Дещо інакше поводять себе ті, кого прийнято вважати “першим ешеленом”, або ж естрадним “бомондом” країни. Тут про таку важливу річ як вибори починають говорити задовго до офіційного початку перегонів. Крім того, треба врахувати, що більша частина наших рок-, поп- та естрадних зірок мають стабільні й усталені зв’язки з владними та бізнесовими елітами. І дехто з зірок до своєї участі у виборній кампанії “друга сім’я” ставиться як селянин до панщини — артисти просто змушені відпрацювати блага, свого часу скинуті їм із “барського плеча”. Тут уже обмін послугами має чіткий системний характер. Дуже рідко артисти мініють “коней на переправі”. Але трапляються і винятки. Згадаймо історію альянсу шоу-бізнесу і політиків. У 1998 році гурт “Скрябін” мав суцільно зелений колір. Андрій Кузьменко і друзі об’їздили тоді з концертами всю Україну. Це мало назву “Зелений тур”. І принесло чималі дивіденди “зеленим” на виборах. Потім “Скрябін” подружився з командою “озимого покоління”. Навіть свій свіжий диск вони нарекли просто і зі смаком — “Озимі люди”. Щодо самої пісні про тих-таки “озимих” — вона мала шалену ротацію на радіостанціях. Щодо різкої зміни політичної орієнтації Кузьма заявив, що він перестав розуміти “зелених” і почав розуміти “озимих”. Мовляв, вони молодші й прогресивніші. Варто додати, що великі концерти “озимої орієнтації” відбувалися також і

за участю інших супервідомих рок-грандів: гуртів “Океан Ельзи” та “ВВ”. Виявляється, новенькі на політичній арені “озимі” знайшли-таки ключики до серцець Слави Вакарчука і Олега Скрипки. І напевно — ті ключики були золоті. Або принаймні позолочені...

У концертно-агітаційному авангарді такої фінансово-потужної сили як “За Єдину Україну” ми бачили Олександра Пономарьова, Наталю Могилевську, Таїсію Повалій. Під прапором “Єдності”, окрім Віктора Павліка, Євгенії Власової та Ольги Крюкової виступало безліч джазових музикантів: у столиці відбувся досить представницький джаз-фест під однозначною назвою “Єдність”. За кількістю зірок не відставав блок Віктора Ющенка “Наша Україна”. Тут у тури поїхали Тарас Петриненко, Марія Бурмака, “Плач Єремії”, Оксана Білозір. До речі: Оксана балотувалась у депутати Верховної Ради, тому її участь у виборчих перегонах набула особливої популярності.

Насправді на виборах не працюють, а відповідно, не заробляють хіба що зовсім ліниві. Якщо врахувати, що назagal вибори в народні депутати в нашій країні коштують приблизно 700 мільйонів доларів, а гонорарна частина артистів складає близько 10 % від вищевказаної цифри, то неважко переконатися в тому, що наш славетний шоу-бізнес і надалі житиме від виборів до виборів.

Якими будуть наступні вибори — покаже час, але суттєвих змін у політичних пререференціях артистів не буде.

Анатолій ЛИХОШВАЙ, ветеран праці кобзарського мистецтва, член Спілки кобзарів України

Ще на хвилі перебудови зародилось у селі Стрітівка Кагарлицького району, що на Київщині, з благословення Українського фонду культури “чудо” (за вдалим афоризмом одного із засновників) — Республіканська школа кобзарського мистецтва. Уже майже двадцять років у керівництва й викладачів цього нестандартного навчального осередку, який перебуває між навчальними закладами культури й освіти, нез’ясованим залишається питання щодо остаточного вирішення й визначення концепції, яка чітко визначала б спеціалізацію випускників. Тож самі випускники на свій розсуд вступають переважно до гуманітарних вищих навчальних закладів Києва. Там вони нарешті визначають свою фахову концепцію. До цього їх спонукали плани навчальних програм кобзарської школи. Вони створені переважно за індивідуальними планами викладачів-професіоналів із вченими ступенями, почесними званнями в мистецькій та освітній сферах і з величезним педагогічним стажем. Значний вплив на учнів мала їхня висока культура і особистий приклад особливо перші десять років. Учні тоді навчалися з усіх регіонів України, переважно з національно-патріотичних сімей. Це засвідчує проблематика, яку обирали національно-свідомі учні в рефератах, курсових та дипломних роботах.

У цей час у Стрітівській школі з’являється навчальна література, яка спонукає викладацький колектив і учнів проникливіше осмислювати історичні події XIX—XX століть і відмовитись від “єдино правильного вчення про класовий чинник розвитку історії суспільства. Значний вплив на свідомість учнів справила “Історія України” відомого канадського історика Ореста Субтельного. Табу на іншу думку про суспільно-історичний розвиток України зникає. Однією з головних тем новітньої історії стає національна свідомість, національна ідея.

Добре прислужилися глибокому осмисленню національної ідеї періодика, методична література,

КОБЗАРСЬКЕ МИСТЕЦТВО У СТРІТІВЦІ

підручники, що надходили з різних організацій: Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, Національної спілки письменників України, Київського обласного управління культури тощо.

Як правило, носієм нових суспільних ідей та ідеалів є освічена верства суспільства — інтелігенція. Саме вона в усіх країнах Європи витворювала упродовж віків концепції існування своїх на-

цій і народів, спираючись на таке підґрунтя, як національна мова, література, історія, традиції, звичаї. У 1991 році мене запросили до Стрітівської школи викладати форми кобзарського мистецтва й кобзарське мовлення. Я застосовував принцип роботи Гната Хоткевича щодо суспільної місії кобзарства. Це сприяло формуванню національно-свідомих особистостей.

У кобзарській школі учні освоюють кобзарське мистецтво й пишуть дипломні роботи на рівні наукових досліджень, серед яких: “Дума-пісня — козацька молитва” (В. Шав’як); “Шевченко — проповідник правди і християнин” (М. Дубневич); “Виховання дитини в українській сім’ї” (В. Вдовиченко).

Принцип викладання в Стрітівській школі кобзарського мистецтва: не почвати, а допомагати учням усвідомити серед великого загалу різних трактувань української історії та доктрин розвитку особливості від давнини до сьогодення, зокрема, звертаючи увагу на роль місцевих традицій у творенні Української державності.

Інтерес до дослідження рідного краю розкривається в тематиці робіт представників різних регіонів: “Яворницький — хранитель пісень степів” (О. Таран); “Коліївщина в моєму краї” (Р. Усатюк); “Мій край — Галичина” (В. Шав’як).

Захист дипломних робіт у кобзарській школі відбувається у формі лекцій, бесід, концертів чи наукових досліджень, які викликають інтерес по всіх регіонах України. Це своєрідні форми просвітницької роботи, якими користувався ще видатний історик, археолог, етнограф, академік, “козацький батько” Дмитро Іванович Яворницький. Розповідаючи про українське музичне мистецтво кобзарів, бандуристів, лірників, він залучав видатних Гомерів України як ілюстраторів гри, співу пісень і дум. Цим він визначав місію наших Мамаїв — ходити по світу й своєю грою та співом оживляти події давнини, пробуджувати до життя сучасників.

Саме цією особливою формою кобзарського мистецтва відрізняється Стрітівська школа кобзарського мистецтва від традиційних музичних шкіл і музичних училищ України.

ЗУСТРІЧ ЧЕРЕЗ ДЕСЯТЬ ЛІТ

хого ретельно аранжовані, мають досить вишуканий, сказати б, “акварельний клімат” і містять чудову лірику. “Вулиці рожевого міста” видала на касетах аудіокомпанія “Гарба” у 1994 році. Невдовзі цей альбом став бестселером і витримав кілька видань. На початку 90-х “Рутенія” досить активно концертувала, зняла відеокліп на пісню “Неопалима купина”, записала саундтрек до фільму “Цвітіння кульбаби”.

Після розпаду гурту Анатолій Сухий деякий час продовжував виступати в режимі соло-артиста, але не полишав думки відновити склад. Йому це вдалося в другій половині 90-х. До складу увійшли Валерій Косенюк (гітара, нині — “Есперанца”), Влад Возняк (бас-гітара), Олександр Комісаренко (ударні інструменти) та, ясна річ, Анатолій Сухий (вокал, гітара). Цього разу гурт грав міцний ритм-блуз майже в чистому вигляді, зберігаючи весь шарм лірики Сухого і стиль подання текстів. Квартет радо вписується в усі можливі на той час

клубні тусівки, дає сольні концерти, але в матеріальному плані ледь-ледь животіє. Мінімальним коштом Сухий і друзі з першого заходу в студії “Столиця” фіксують новий матеріал, який згодом з’явився під назвою “Провінційний джаз”. Це — чудовий живий альбом, половина пісень з якого потрапила в різні збірки, зокрема “Леді рок-н-рол” та “Провінційний джаз” — до “Антології української рок-музики”. На жаль, і ця реінкарнація “Рутенії” не була тривалою. Через відсутність чітких перспектив або бодай стабільних концертів музиканти покинули Сухого. Втім, разом з Кирилом Галенком, своїм давнім приятелем, він почав формувати матеріал в умовах досить пристойної домашньої студії. Час від часу Сухий і Галенко відважуються на концертні виступи. Один з них презентував збірку старої “Рутенії” “Десять років по тому”, яку видала на компакт-дисках фірма “Темпора”. Нині друзі видали нові пісні, над якими “чаклували” останні роки.

Олександр ЄВТУШЕНКО

Шойно з’явився диск київської формації “Рутенія” “Неопалима купина”. Він викликав хвилю емоцій у колишніх студентів, які робили “Революцію на граніті” і прагнули зробити Україну демократичною державою. У тому середовищі “Рутенія” була рупором свободи й символом змін. Нещодавно гурт перервав обітницю мовчання і презентував новий диск.

Наприкінці 80-х, коли визрівала політична опозиція, коли, здавалося, уся Україна прагнула свободи, славне студентство породило дивне явище під назвою “Рутенія”. В стінах держуніверситету існував загострений попит на “свою музику”, інтелектуальний і вільнотдумний потенціал якої мав би перевищувати тамтешні стандарти масової культури. За формою це мав би бути рафінований гібрид “бардизму” або авторської пісні та рок-н-ролу.

1989 року студенти університету Кость Єрофєєв та Анатолій Сухий створили проект, який згодом переріс у квінтет “Рутенія”. Перші обойми пісень були “квітами бунту”, які сходили з божеств’яної коверти нічних посиденьок, демонстрацій, іспитів, мандрівок, самвидаву, рок-н-ролу, прозорін і розчарувань. Так з’явився перший “підвальний” альбом “Україна сучасна”. Саморобні касети переписувалися і розліталися миттєво. Пісні Сухого стають відомими, їх співають в “общагах” і розбирають “на цитати”. Наступний склад “Рутенії” (Єрофєєв - Сухий - Смаженко - Лук’яненко - Салман) записує альбом “Перехрещені вогнем”, який можна купити на касетних розкладах. Незважаючи на постійні зміни складу, кожна нова формація “Рутенії” поповнюється дедалі досвідченішими музикантами. Третій реліз уже записує Роман Суржа і Дмитро Підлузький (обидва з “Рок-тріо”) та Ігор Давидянець (“Табула раса”). Альбом отримав назву “Вулиці рожевого міста”. Вперше пісні Су-

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Доки Оранта
зустрічає
схід сонця...

Борис СПИСАРЕНКО

Продовження.
Початок у ч. 17—23 за 2007 р.

ОЧИМА ЕКСПЕРТА

Окремо слід торкнутися ролі експертизи: а) в оцінці якості й вартості проектів і фактичних робіт; б) у виправленні критичної ситуації, спричиненої тому чи тому об'єктові через недогляд проектувальників, через екологічні впливи, через невідповідну проектів якості матеріалів та робіт тощо.

Статус експерта має прирівнюватися до статусу народного судді, цей досвідчений і висококваліфікований фахівець має бути захищеним юридично й лишатися незалежним у своїх присудах, стояти на сторожі невідступності в будівельній справі.

Усе, що споруджується на планеті Земля, базується на суворих засадах невідступної науки — інженерної геології. Якщо ж проектувальник чи виконароб забуває про її непорушні канони — за цю забудуватись розплачується бюджет і ми, споживачі.

Видатним фахівцем з усунення форсмажорних ситуацій на будовах був свого часу професор КІБІ Абрам Дранніков. Він учив: ніколи не починайте експертизи аварійної споруди з середини.

Насамперед вивчіть карту ґрунтів, на яких стоїть споруда, гідрологію й навколишнє середовище, атмосферні впливи та якість матеріалів. Адже поверхневі й ґрунтові води, вітрові й експлуатаційні навантаження діють через споруду на ґрунтову основу, розмивають її чи спричинюють зсуви, розвалюють конструкції силою своєї ваги, помноженої на динаміку середовища...

Ось — повчальний, показовий приклад із власного інженерного досвіду автора.

Механічний цех заводу імені І. Лепсе (розташований на території КПІ) його керівництво в середині минулого століття напівжартома зараховувало до жертв паранормальних впливів. Коли молодого інженера-будівельника попросили про фахову допомогу, він із поди-

МУДРІСТЬ БУДІВНИЧОГО

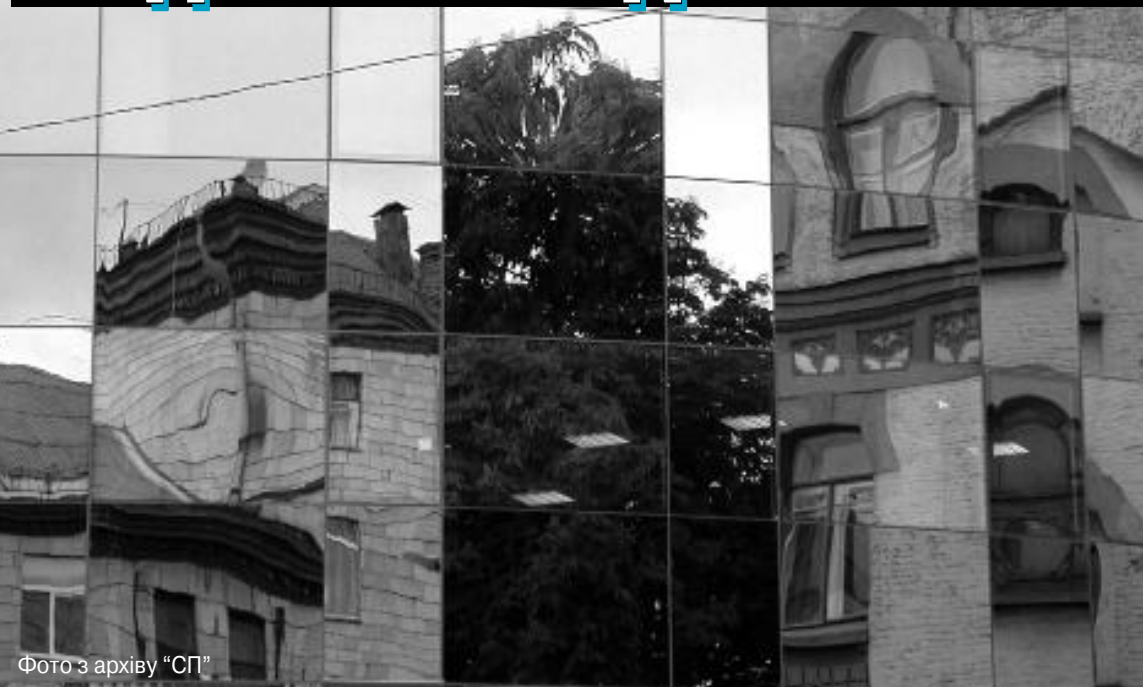

Фото з архіву “СП”

вом побачив гори зіпсованих сталевих котків, “відходів експлуатації” двадцятишестиметрового мостового крана, що бігав уздовж цеху. Його квадратні в перерізі рейки закріплені на пілястрах, що виступають із внутрішнього поля кокових стін. Дві реборди кожного колеса крана охоплюють квадрат рейки. Усе б нічого, але внутрішня реборда коліс на одному кінці крана і зовнішня — на іншому протягом тижня стираються нанівець. Колеса доводиться замінювати новими, що коштує чимало грошей і праці.

Перевірка з теодолітом жодних “розхилів” колії не виявила. Довелося згадати настанови професора і уважно обстежити споруду ззовні. Так і є: “барабашкою” виявилось вітрове динамічне навантаження!

Тридцятип'ятиметрова металева труба сусідньої котельні заанкерена трьома розтяжками, одна з яких закріплена на висоті 4-х метрів за бокову стіну механічного це-

ху... Удари вітру по трубі передаються на стіну, шарпають пілястру і, отже, закріплену на ній рейку, а та мов молотом б'є по реборді й знищує її “до решти”.

Сивочолі механіки відмовлялися вірити в панацею, яку запропонував експерт: *замонолітьте анкер для цієї розтяжки в окремих фундаментах і відчепіться від стіни!* Але послухали. Через сорок років співробітник заводу при зустрічі з експертом і далі дивувався, — мовляв, як легко ти, безвусий “спец”, урятував важливий об'єкт... Розповідаємо ж про це з однією метою: нагадати колегам про “свята святих” — будуючи, дотримуймося поваги до Землі й сил Природи. В іншому випадку об'єкт буде приречений...

Вражають також інші приклади проектного чи виконавчого недогляду, вони складають чималий “реєстр”, що не робить честі випускникам столичних інститутів. Як, скажімо, та трамплінна “катапульта”, що височіла в сімдесяти

роки минулого століття на Черепановій горі. Лижник, літаючи з неї, мусив би зупинитися в повітрі не інакше як за допомогою парашуту, щоб не вилетіти за межі стадіону... Сталевий “довгобуд” розібрали, позбавивши українських лижників надії на світові рекорди. Закони балістики живого польоту також не люблять панібратства!

А ось свіжі зразки неприпустимої байдужості до застосування компенсаторних швів при бруківці площі і хідників надмірною вогнетривкою цеглою. На Софійській площі масив такої бруківки по-виривав потужні гранітні брили бордюрів вулиці Володимирської. Знехтували проектувальники правом монолітної бруківки розширюватися на гарячому київському осонні! Експертів не запросили. Бордюри не виправити, бо влітку все почнеться спочатку. Це те саме, що не економісти приймають бюджет: він тріщить по всіх “компенсаційних швах” і вимагає коштовних “перманентних” переробок...

ів — справа, яку коштують у натурі? рудення має- рнували. Тут — резерви зниження вартості квадратного метра житла і не лише в столиці. Суворий високопрофесійний технічний нагляд із боку замовника та регулярні банківські обміри з неодмінними матеріальними санкціями щодо “недоробок” і перевитрат — це і збереження коштів для будівництва, і скарбниця міського бюджету. Певні, що на багатьох будовах перевитрати становлять до третини проектної вартості споруд. Сюди слід зарахувати неякісні матеріали і ведення робіт у супереччя вимогам будівельних норм і правил. Згадайте про це, хоча б спостерігаючи, як ламають киянки підбори на щербатих хідниках, нещодавно “осучаснених” київськими шляховиками... “Феми”-одноденки, браковані фігурні елементи бруківки — то автограф одного з градоначальників...

Учасників спорудження об'єкта — а це замовник, проектувальник, інституції місцевих адміністрацій, відповідальні за відведення земельної ділянки, видачу технічних умов на проектування і підключення до інженерних комунікацій, генпідрядні й субпідрядні будівельно-монтажні організації, які є виконавцями робіт, фінансуючі й комплєктуючі структури тощо — має об'єднати **спільна відповідальність** за долю споруди.

Актив цієї когорти **зодчества** має формуватися на засадах ділової шляхетності, коли **слово честі** організатора і виконавця робіт є **головним моральним документом кожного дійового проекту**. Настав час для полегшення пошуків надійних фірм-партнерів і уникнення зайвих контактів із сумнівними суб'єктами права, започаткувати **Білу** і **Чорну** книги ділового рейтингу, який поновлювати щоквартально і оприлюднювати в ділових вісниках і телерадіопрограмах, можливо, й замість засилля реклами непотребу.

Далі буде.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Олександр ШОКАЛО
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57
Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57
Відділ мови
Ніна ГНАТЮК
279-49-47
Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69
Черговий редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301224
Загальний наклад — 32000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій поси-
лання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

4 820095 780016